

İSKİTLERİN MS 238-254 YILLARI ARASINDA ROMA TOPRAKLARINI İSTİLALARI ÜZERİNE YENİ DEĞERLENDİRMELER

Muzaffer DEMİR*

Öz

Roma toprakları, Severus Aleksander - Lucius Domitius Aurelianus iktidarları arasındaki dönemde yoğun bir şekilde sözde “barbarların” istila hareketlerine uğramıştır. Antik dönem edebi kaynaklarında bu istilacı kavimler arasında İskit, Gothi, Carpi, Quadi, Taifali, Iuthungi, Astringi, Marcomanni, Vandali, Heruli, Peucini, Borani ve Urugundi gibi pek çok etnisitenin adı verilmiştir. Günümüz araştırmacıları, antik kaynaklarda yer yer farklı isimlere yer verilmesine rağmen, bu istila hareketlerini “Goth” ve “Heruli” adı altında değerlendirmeyi uygun görmüşlerdir; bu bağlamda MS 238-254 yılları arasındaki istila hareketleri için genellikle “Goth” başlığını kullanmışlardır. Bu isim altındaki değerlendirmelerde “Goth” ırkının övüldüğü Iordanes’in *Getica* adlı eseri ve bu eseri takip eden Geç Antik Dönem kaynaklarının etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan, ilgili dönemdeki istila hareketlerinin çağdaşı Deksippos’un, -başta *Scythica*’sı olmak üzere-, eserlerinde ise istilacılar için “İskitler” adı öne çıkarılmıştır. Bu dikkate alındığında çalışmanın kapsamındaki dönemde özellikle Kuzeydoğu’da Kırım ve Aşağı Tuna üzerinden gelen istilacılar için “İskit” kökenli ayırımının yapılması önerilebilir. Bu çalışmada ayrıca Deksippos’un yeni keşfedilen fragmanlarının yorumlanıp genelde onu takip eden Geç Antik Dönem yazarlarının metinleriyle karşılaştırılması ve şimdye kadar yapılmamış olan bütüncül bir tarih anlatımının ortaya konulması hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler: Deksippos, Roma, Decius, Goth, İskit, İstila.

Abstract

Reconsiderations on the Scythians’ Invasion of Roman Lands Between 238-254 AD

Roman lands were heavily exposed to invasions of the so-called “barbarians” during the period from the rule of Severus Alexander to that of Lucius Domitianus Aurelianus. In ancient literary sources, many ethnicities such as Scythian, Gothi, Carpi, Quadi, Taifali, Iuthungi, Astringi, Marcomanni, Vandali, Heruli, Peucini, Borani and Urugundi are named among these invading tribes. Researchers today has found it appropriate to evaluate these invasion movements under the

---

* Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Muğla. E-posta: dmuzaffer@mu.edu.tr ORCID: 0000-0001-7270-2317
(Makale Gönderim Tarihi: 27.08.2024 - Makale Kabul Tarihi: 12.12.2024)

names "Goth" and "Heruli", although they are given different names from time to time in ancient sources; in this context, they generally used the title of "Goth" for the invasion movements between 238-254 AD. It is understood that these evaluations under this name were influenced by both the work of Jordanes' *Getica*, in which the "Goth" race is praised, and the Late Antiquity sources that followed this work. On the other hand, the name "Scythians" for the invaders is highlighted in the works of Dexippus, who was a contemporary of the invasion movements of the relevant period, especially in his work, *Scythica*. Considering this, it may be suggested to make a distinction of "Scythian" origin for the invaders who came from Crimea and the Lower Danube, especially in the North-East, during the period covered by this study. In addition, in this study it is aimed to interpret the newly discovered fragments of Dexippus and compare them with the texts of the Late Antiquity period writers who usually followed him, and to present a holistic historical narrative that has not been done before.

Key words: *Dexippus, Rome, Decius, Goth, Scyth, Invasion.*

Giriş

Roma İmparatorluğu sınırları içinde Severus Aleksander iktidarından (MS 222-235) itibaren bölgeler arası hareketlilik, dışarıdan göç ve istila tehditlerinde artışın olduğu görülmüştür.¹ Sınırlar üzerinde baskı oluşturan sözde "barbar" kabilelerinin cüretkâr savaşçılığı istila ve yağma hareketlerine girişmişler, bu süreçte de pek çok farklı ırk ve kabileden oluşan ittifaklar oluşturmuşlardır. Roma imparatorları sadece istilacılar değil haydut/korsan saldırıları, salgın hastalıklar sebepleriyle de kendi içinde siyasi, ekonomik ve ticari istikrarı sağlamada zorlanmaya başlamış, bürokratlar, ordular ve filolar sürekli acil durum kaygısıyla harekete hazır tutulmuştur. İstila ve yağmalardan en çok etkilenen bölgeler Aşağı Tuna ve Balkanlar, daha özelde de Dacia, Aşağı Moesia, Trakya ve hatta Küçük Asya eyaletleri olmuş, MS 267/8 yılı itibarıyla Atina kenti dahi yağmalanmıştır.

Sözde "barbar" kavimlerinin bu zaman zarfındaki istila hareketlerini ve etkilerini tam anlamıyla analiz edebilmek zordur, çünkü ilgili edebi kaynaklar genelde olayların gerçekleştiği tarihten çok daha sonra derlenmiş olup kısa ve parça parça bilgilerle kent merkezlerine odaklanmaktadır. MS IV. yy.'ın başından itibaren yazılmaya başlanan bu Geç Antik Dönem kaynakları arasında *Historia Augusta*, İordanes'in *Getica*, Zosimos'un *Historia Nova*, Georgios Syncellos'un *Ekloge chronographias*, İonnes Zonaras'ın *Epitome Historion* ve Suda'nın *Lexicon* adlı eserlerini sayabiliriz. Bu yazarların, barbar istilaları bazında özellikle MS 238-270 yılları arasını anlattıkları kısımlarda, olayların geçtiği dönemde yaşamış ve bilgili bir görgü tanığı olan Atinalı Deksippos'un² *Chronica*³

¹ Potter 2004, s. 244-246, özellikle Kuzey-doğudan, Ukrayna üzerinden "İskit" göç dalgasına işaret etmektedir.

² Deksippos bir tarihçi olmasının yanı sıra *arkhonluk* (*arkhon basileus* ve dönüşümlü olarak *arkhon eponymous*), en seçkin (*kratistos*) din adamı (*hierus panages*), Panathenaik Oyunları sırasında *akrostolion* ve *panegyriarkhes* görevlerinde bulunmuştur (Suski 2017, s.305). Yazdığı eserleriyle öylesine bir ün kazanmıştır ki Atina'da övgü yazıtıyla birlikte bir heykeli dikilmiştir (IG II² 3669; Sironen 1994, s. 17-19). Deksippos'un Gallienus'un iktidarının sonunda barbar istilacıların Atina'ya saldırısı sırasında Atinalıların cesaretini övdüğü ve kent savunmasında görev aldığı düşünülse de bununla ilgili HA *Gal. XIII.7*'de bahsedilen Deksippos adlı şahsın aslında Boiotia Konfederasyonu'nun Thebes kentinden aynı isimli bir *Boiotarches* olduğu tezi öne sürülmüştür (Suski 2017).

³ Bu eseri *Chronica Historia* veya *Syntomon Historicon* olarak da adlandırılmıştır (Blockley 1971, s. 710). *Chronica*'nın bir tarih eseri olduğu konusunda bk. Buck 1984, s. 596-597.

İskitlerin MS 238-254 Yılları Arasında Roma Topraklarını İstilaları Üzerine Yeni Değerlendirmeler

ve *Scythica* başlıklı eserlerinden doğrudan veya dolaylı olarak alıntı yaptıkları bilinmektedir.⁴ *Scythica*'nın günümüze kadar ulaşan az sayıdaki fragmanında I. Philippus ile Aurelianus'un iktidarları arasındaki dönemde Roma ile İskitler (Scythae/Scythoi/Scythai), Vandali (Vindili/Vanduli/Ouandaloi/Bandiloi) ve Iuthungi (Iouthouggoi) dahil olmak üzere çeşitli halklar arasında gerçekleşen savaşlar ele alınmıştır.⁵ İki kaynaktan⁶ günümüze kadar ulaşan ana fragmanlara ek olarak Viyana'daki Österreichische Nationalbibliothek'te bir el yazması olan *Codex Vindobonensis historius gr. 73* (folyalar. 192r, 192v, 193r, 193v, 194r, 194v, 195r, 195v)'ün son sekiz sayfasında da büyük ihtimalle *Scythica*'dan geldiği kabul gören fragmanlar keşfedilmiştir. MS XXI. yy.'ın başlarındaki en heyecan verici metinsel buluntulardan biri olarak övgüye layık görülen *Scythica Vindobonensia* takma adıyla bilinen *Deksippos Vindobonensis* metni tarihi kanıtlar açısından olağanüstü zenginliktedir. Yeni elde edilen bilgileri ilk yorumlayanlar için ayrıcalıklı bir konum sağlamıştır.⁷

⁴ Deksippos'un eserlerinden faydalananlar arasında *Historia Augusta* yazarı, Iordanes, Cassiodorus, Nantesli Eusebios, Sardeisli Eunapios başta gelmektedir (Davenport ve Mallan 2013, s.58). Zosimos, Zonaras ve Syncellos'un onun eserlerinden alıntı yapması konusunda bk. Potter 2004, s.233. Iordanes'in alıntılanması konusunda bk. Burns 1982, s. 11. *Historia Augusta* için ayrıca bk. Martin ve Grusková 2022, s. 478-480. Genel olarak bk. Robinson 2023, s. 23-32.

⁵ Davenport ve Mallan 2013, s. 59. Bir monografi çalışması olan ve üç kitaptan oluşan eser, muhtemelen Lucius Domitius Aurelianus iktidarında (MS 270-275) tamamlanmıştır (Robinson 2023, s. 12). Diğer çağdaş çalışmalar Gregorius Thaumaturgus'un *Epistola Canonica*'sı (Heather ve Matthews 1991, s. 1-10) ve MS XIII. yy. Sibyl kehanetleridir (Potter 1990). Ayrıca Geç Dönem çalışmalardan Iohannes Malalas'ın *Chronographia*'sı MS III. yy. olayları hakkında bazı bilgiler sağlamaktadır (Potter 2004, s. 233). Deksippos'un mevcut fragmanlarında Decius ve Aurelianus iktidarları arasındaki dönemde barbarlara karşı "tek bir savaş" algısının öne çıkarıldığı önerilse de (Robinson 2023, s. 14, 18), bu bakış açısı tartışmaya açıktır.

⁶ Orijinal anlatı dizilerinden ilki olan *Excerpta Constantiniana* için bk. Treadgold 2013, s. 153-165; Nemeth 2018; Davenport-Mallan 2013, s.58. Vaticanus gr. 73 el yazmasının yeniden yazılmış parşömeninde bulunan *Excerpta de sententiis*, Decius'un Philippopolis'e gönderdiği mektubun büyük bir kısmını, Atinalılara yaptığı konuşmanın son bölümünü, Deksippos'un Hellenlere hitaben yaptığı bir konuşmanın iki fragmanını, diğer birkaç fragmanı ve ayrıca *Scythica*'nın önsözünden bir fragmanı muhafaza etmektedir (Nemeth 2018, s. 209-210, 271-272; 2020, s. 125-126). *Scythica*'nın fragmanlarının ikinci büyük kaynağı Parisinus suppl. gr. 607'dir (Nemeth 2018, s. 79, 83). Bu kodekste *Scythica*'dan gelen fragmanlar şöyledir: Marcianopolis (Deksippos *FGrHist* 100 F 25), Philippopolis (Deksippos *FGrHist* 100 F 26-27) ve Lykia'daki Side (Deksippos *FGrHist* 100 F 29) kuşatmalarının açıklamaları ve MS 267/8 yılında gerçekleşen sözde Heruli (Herules/Herouloi) istilası (Deksippos *FGrHist* 100 F 28). Aurelianus'un Pannonia'daki Iuthungi'lerle yaptığı görüşmeler ise diğer konu başlıklarını oluşturmaktadır (Robinson 2023, s. 31).

⁷ Fol. 192v+193r: Martin ve Grusková 2014a, s. 101-120; Grusková ve Martin 2014, s. 38-39; 2015; Grusková ve Martin 2017b, s. 267-281. Fol. 194v, 195r: Martin ve Grusková 2014b, s. 728-754. Fol. 194r: Grusková ve Martin 2014, s. 29-43. Fol. 195v: Grusková ve Martin 2015, s.35-53. Fol. 195v, Z. 6-10: Grusková ve Martin 2017a, s. 40-46. Son olarak da birkaç satırdan oluşan yeni deşifre edilmiş bir pasaj yayımlanmıştır (fol. 192r, Z. 13-30: Martin ve Grusková 2022, s. 437-493; ayrıca bk. Lucarini 2016).

Günümüz araştırmacıları, Deksippos'un fragmanlarını diğer Geç Antik Dönem edebi kaynaklarıyla karşılaştırarak MS 248-254 yılları arasında gerçekleşen istilalara genelde "Goth" (Gothi/Gotthoi) adı altında odaklanmaya devam etmektedirler. Iordanes'in *Getica* adlı eserindeki model takip edilerek bu istilacılar için "Goth" etnonimisi bilinçli olarak öne çıkarılmakta ve hatta Herodotos, Thucydides ve Strabon farklı isimler verse de Klasik Dönem Trakya halklarına yönelik olarak da zaman zaman "Goth" adı kullanılmaktadır.⁸ MS VI. yy.'ın ortalarında yazılan *Getica*, Gothların en eski kökenlerinden MS VI. yy.'a kadarki tarihini ele almaktadır. Daha önceden yazılmış Cassiodoros'un "Gothların Tarihi" adlı eserine dayanan bu eser boyunca "Gothlar" ve onların olumlu yönleri öne çıkarılmaktadır.⁹ Iordanes çoğu zaman çağdaş kaygılarını daha önceki dönemlere ilişkin anlatısına yansıtıp yorumladığından eserini kullanırken dikkatli olunması gerekmektedir. Yazarın amacı Romalıların barbar olarak gördükleri halklarla yönetimini uzlaştırmak olmuştur; Romalılarla barış ve huzur içinde yaşamasını arzuladığı Goth ırkını muzaffer kılmak için Theodoric'in soyunun geldiği Amali Ailesi'nin icraatlarını yüceltmış; uzak geçmişte kendi ırkına yer edinmek için Gothları Getai ve İskitlerle, hatta Amazonlarla bağdaştırmıştır.¹⁰ Halbûki –Iordanes de dahil¹¹– diğer antik yazarlar, Iordanes'in eserinde istilacılar için kurgusal olarak öne çıkarılan "Goth" etnonimisi yanında farklı kavimlerin veya halkların isimlerine de yer vermektedirler.¹² Ayrıca Thucydides üslubunda birebir delillere dayalı çağdaş olayları aktaran¹³ Deksippos'un *Scythica*'sından gelen fragmanlarda istilacılar için "İskit"

⁸ Hart 2017, s. 291. MS 267/8 civarında gerçekleşen istilalar için ise Heruli adının kullanıldığı görülmektedir. Bu konuda özellikle Almanca çalışmalarla ilgili olarak bk. Prostko-Prostyński 2021, s.11-17. Ayrıca bk. Chioti 2018; Tsoniotis 2016; Davenport-Mallan 2013; Millar 2004, s.291-297; Castrén 1994; Wilson 1971; Aschbach 1835. Iordanes'i takip eden Gregorios Thaumaturgos da sözde barbarları "Boradai and Gotthoi" (*Ep. Can. V*) olarak tanımlamaktadır.

⁹ Iordanes ve Cassiodoros'un Ablabius'un kayıp kroniğinden faydalanması konusunda bk. Burns 1982, s. 11.

¹⁰ Mierow 1915, s. 15-16. Hareketli ve çok etnisiteye dayalı Sântana-de-Mureş/Cernjachov maddi kültür grubu ile erken Gothlar/Getai/Geloni arasında bir bağlantı olduğu önerilse de arkeolojik malzemenin yorumlanmasındaki zorluklardan Gothların kökeni konusu belirsizliğini korumaktadır (Hart 2017, s. 78 dipnot 143, 291). Bu bağlamda Iordanes'in (*Get. XVI*), Goth ırkının Karadeniz kıyısındaki geniş "İskit" topraklarına hükmettiği, Vandali, Marcomanni ve Quadi (Kouadio)'yi boyunduruğu altına aldığı iddiasının gözden geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle Kuzey Karadeniz kıyısındaki İskitler Gothlardan ayrı tutulmalıdır.

¹¹ Taifali (Taifalae/Taifaloi), Astringi, Carpi (Carpiani/Carpiano) ve Peucini (Peuciae/Peuces) için bk. Iord. *Get. XCI*.

¹² Boteva 2020, s. 195-196. Diğer antik kaynaklarda (Petrus Patricius, Lactantius, Historia Augusta, Zosimos) istilacılar arasında başta Carpi olmak üzere Bastarnae (Bastarnai/Basternai), Heruli ve İskit halklarına da atıflarda bulunulduğu anlaşılmaktadır. İlgili antik metin çevirileri için bk. Boteva 2020, s. 197-199.

¹³ Birebirde gözlemediği güncel olaylara ilişkin verdiği bilgiler olayların görgü tanıklarının sözlü olarak verdikleri bilgilerden geldiğinden güvenilir ve gerçekçidir (Hart 2017, s. 76, 99; Robinson 2023, s. 20-21; Millar 1969; Potter 2014, s. 228-230). Büyük bir çaba sarf ederek şahitler tarafından tanımlanan kayda değer tüm olaylara ve ünlenmiş bireysel eylemlere, diğer kirlenmemiş ve efsanevi olmayan çeşitli kaynaklardan da faydalanarak yapı, tutarlılık, anlam ve

İskitlerin MS 238-254 Yılları Arasında Roma Topraklarını İstilasları Üzerine Yeni Değerlendirmeler

etnonimisinin kullanılmış olması “Goth” adının öne çıkarıldığı efsaneyi arka plana itmektedir.¹⁴ Bu fragmanlarda bir yandan İskitler diğer yandan da Iuthungi,¹⁵ Vandali,¹⁶ Trakyalılar ve Moesialılar¹⁷ arasında ayırım yapılmaktadır; böylelikle Deksiptos’un güç ilişkilerini eyaletler veya idari yapıları değil de Roma topraklarındaki farklı etnik gruplarla bağlantılı olarak kavrayabildiği anlaşılmaktadır.¹⁸

Günümüze kadar ulaşan ilgili deliller parçalı ve karmaşık olduğundan istilacı halkların etnonimisi hakkında yeri ve zamanına göre net bir ayırım yapabilmek zor gözükse de¹⁹ her bir olay kendisine ait metinler bağlamında tek tek incelendiğinde Deksiptos tarafından “İskit” ayırımının bilinçli olarak yapıldığı ve bu ismin genelde Karadeniz’in kuzeyinden gelen istilacılar için kullanıldığı çıkarımında bulunabilmek mümkün gözükmektedir.²⁰ Bu doğrultuda çalışmanın hedeflerinden birisi MS 248-254 yılları arasında gerçekleşen istilaların büyük oranda Kuzey Avrupa’dan gelen halklar tarafından değil de Kuzeydoğu’da Kırım üzerinden Tuna Nehri boylarına hareket eden “İskitler” tarafından gerçekleştirildiği savını ortaya koymak olacaktır. Ayrıca şimdiye kadar yapılmadığından Deksiptos’un eski ve yeni keşfedilmiş fragmanları diğer edebi, arkeolojik ve nüvizmatik delillerle hassas bir şekilde karşılaştırılıp yorumlanacak ve böylelikle ilgili dönemdeki istila hareketleri hakkında bütüncül bir tarih anlatımı sergilenecektir.

I. İstila Hareketlerinin Başlangıcı

Roma imparatorları ve valileri, MS 235 yılından itibaren otuz yıldan fazla bir süre boyunca Kuzey, Kuzeybatı ve Kuzeydoğu’dan gelen istilacılara karşı topraklarını

---

amaç kazandırmasını bilmiştir; kronolojisi Eunapios tarafından eleştirilecek kadar titizdir (Robinson 2023, s. 21; Sacks 1976, s. 239). Yazar Thucydides’inkine benzer kelimelere, ifadelere, dil ve üslup özelliklerine başvurmuştur (Robinson 2023, s. 22). MS IX. yy.’da yazan Photios, kullanılan Thucydides stili nedeniyle Deksiptos’un tüm eserleri arasında *Scythica*’yı dikkate değer olarak görmüştür (Davenport ve Mallan 2013, s. 59). Deksiptos’un Thucydides bilgisi ve onu taklidi konusunda ayrıca bk. Blockley 1972, s. 18-27; Gunther-Jana 2022, s. 476-478; Harl 1978, s. 300, 444; Hart 2017, s. 76.

¹⁴ Hart 2017, s. 288.

¹⁵ Deksiptos *FGrHist* 100 F 28 (Martin 2006, s. 126-135) = Deksiptos *FGrHist* 100 F 34 (Mecella 2013, s. 392-416); Boteva 2020, s. 202.

¹⁶ Deksiptos *FGrHist* 100 F 29-30 (Martin 2006, s. 134-137) = Deksiptos *FGrHist* 100 F 35-36 (Mecella 2013, s. 417-445); Boteva 2020, s. 202.

¹⁷ Marcianopolis sakinleri için “Moesialılar/Mysialılar” (Deksiptos *FGrHist* 100 F 25.6), Philippopolis savunucuları için “Trakyalılar” (Deksiptos *FGrHist* 100 F.27.6, 11) ifadelerini kullanmaktadır.

¹⁸ Davenport ve Mallan 2013, s. 68 dipnot 83; Saunders 1992, s. 311-312.

¹⁹ Wilson 1971, s. 47.

²⁰ Deksiptos’u takip eden Zosimos’ta istilacılar için “İskit” etnonomisini öne çıkarmaktadır. Bk. Davenport ve Mallan 2013, s. 68; Hart 2017, s. 209. Onun ayrıca MS 267/8 yılı civarındaki istilacılarla ilgili İskit, Heruli, Peucini ve Gothi ayırımı yaptığı açıktır (Zos. I.42.1). İskit, Gothi, Borani (Boranoi), Urugundi (Ourougoundoi) ve Carpi saldırılarının birbirinden ayrı tutulması konusunda ayrıca bk. Zos. I.27.1, 31.1. Ammianus Marcellinus (XXXI.5.15) da “Goth” - “İskit” ayırımı yapmaktadır.

savunmak için çok zorlu görevler üstlenmişlerdir. Maximinius Thrax, MS 235/6 yılında Ren ve Yukarı Tuna nehirleri boyunca German kabilelerine karşı savaş yürütmüş, MS 236/7 yılında operasyon alanını Macaristan Ovası'na kaydırarak ayaklanma halindeki Sarmatialıları ve Dacialıları/Carpileri boyunduruğu altına aldığı propagandasını yapmıştır.²¹ Marcus Clodius Pupienus, Maximus Balbinus ile birlikte, MS 238 yılında doksan dokuz günlüğüne Roma İmparatoru olmuştur. Günümüz Romanya'sının doğu kesimlerinde yaşayan Carpi halkı, her ikisinin bu kısa süreli iktidarı esnasında, günümüzde Sırbistan ile Bulgaristan ve Romanya'nın Tuna Nehri'nin güneyindeki toprakları arasını kapsayan Moesia eyaletine saldırmıştır; hatta Karadeniz kıyısındaki Istria kenti de yağmalanmıştır.²² Bu sırada Roma'da iktidar mücadeleleri sürmektedir; Maximinus Thrax ve ordusunun İtalya'ya yürümek için Sirmium'dan harekete geçmesi istilacı grupları Dacia, Aşağı Moesia ve Trakya'yı işgal etmeye teşvik etmiş olabilir. Aquileia'da Maximinus Thrax'a karşı savaşan başarılı komutanlardan biri olan M. Tullius Menophilus, Roma topraklarının Carpi ve Gothlar tarafından yağmalanmasını durdurmak için yedi ay sürecek olan görüşmelerde bulunmak üzere Balkanlara gönderilmiştir. Carpi halkı, Roma'nın Gothlara her yıl ödediği haraçtan tahrik olarak görüşmeleri terk etmiş olmalarına rağmen Roma birliklerini disipline ve kalelerini tahkim eden Menophilus'un üç yıllık Aşağı Moesia eyalet yönetimi boyunca sessizliklerini korumuşlardır.²³ Bu süreçte Gothlara MS 238 yılından itibaren ödenen yıllık haraç ödemeleri devam ettirilmiştir.²⁴

Bütün bu süreçleri yöneten III. Gordianus MS 242 yılında Sasanilere karşı seferi sırasında Moesia ve Trakya'daki Goth kökenli istilacıları bastırda, Doğu'ya gittiğinde arkasında Gothlar Aşağı Tuna eyaletlerine yeniden nüfuz etmişlerdir.²⁵ İmparatorun MS 244 yılındaki şüpheli ölümünden sonra kökeni itibariyle Arap lakabını da almış olan Marcus Iulius Philippus/I. Philippus (MS ca. 204-249) imparator olmuştur. İktidarının üçüncü yılında, MS 247/248 yılları civarında Tuna boylarını yeniden talan etmeye başlayan Carpi'ye karşı kazandığı bir meydan savaşında onları geri püskürtmeyi başarmıştır.²⁶ Bu zafer sonrasında halihazırda müttefiki olan Goth lideri Ostrogothos ve

²¹ Hart 2017, s. 78 dipnot 141.

²² HA *Max. Balb.* XVI.3; Deksippos'a atıfta bulunmaktadır. Ayrıca bk. Robinson 2023, s. 13. MS IV. yy.'ın başlarında yazılmaya başlanan *Historia Augusta*'da sahte belgelere, uydurma şahsiyetler üzerinden keyfi tartışmalara ve saptırmalara yer verilse de sıklıkla gerçek kaynaklardan da alıntı yapıldığı görülmektedir.

²³ Boteva 2020, s. 196. Konuyla ilgili Patrisyen Petrus'un fragmanının tercümesi için bk. Banchich 2015, s. 111. Petrus'un fragmanı yorumlanarak Menophilus'un, Carpi'nin de haraç talep etmesi üzerine, Roma'ya tabi oldukları takdirde bunu gerçekleştirebileceği sözünü verdiği ön görülmüştür (Blois 2017, s. 43 dipnot 5). Ancak bu yöndeki yorum tartışmaya açıktır, çünkü Menophilus'un Carpi'ye bir alt statüde davrandığı fragmanın içeriğinden anlaşılmaktadır. Eserinde Latince deyimleri kullanmayı tercih eden Petrus, Menophilus'u *legatus Augusti* yerine Aşağı Moesia eyaletinin *duxu* olarak tanımlamıştır (Boteva 2020, s. 196; Mallan-Devonport 2015, s. 209; Banchich 2015, s. 112).

²⁴ Petrus F 170 (Banchich 2015).

²⁵ HA *Gord.* XXVI.4. Wilson (1971, 24) yanlış referans vermektedir.

²⁶ Zos. I.20.1.

İskitlerin MS 238-254 Yılları Arasında Roma Topraklarını İstilaları Üzerine Yeni Değerlendirmeler

destekçisi diğer “krallara” yıllık hediyeler vermekten ve haraç ödemekten vazgeçmiştir. Bunun üzerine Ostrogouthos ve müttefikleri Tuna Nehri’ni geçerek Moesia ve Trakya eyaletlerini istila ve talan etmeye başlamışlardır. I. Philippus onlara karşı senator Gaius Messius Quintus Decius’u özel yetkilerle donatarak göndermiş ancak aşağıda açıklanacağı üzere terhis edilen Romalı askerler de Ostrogouthos’un koruması altına girmiştir. Böylelikle Ostrogouthos, kendisine katılan Romalı askerlerin yanında, Peucini, Taifali ve Astringi’nin bir kısmı ve üç bin Carpi’nin de desteğiyle üç yüz bin kişilik bir ordu toplayabilmiştir.²⁷ Argaitus²⁸ ve Gunthericus’un komutasındaki bu ordu, MS 248 yılında Tuna Nehri’ni hızla yeniden geçerek Moesia’yı ikinci kez talan etmiş, Maximus tarafından savunulan en önemli merkezlerden Marcianapolis’e yaklaşmış ve uzun bir kuşatmadan sonra kent meskunlarından talep ettikleri haracı alarak geri çekilmiştir.²⁹ Iordanes’in ilgili aktarımlarında “Goth” kralı Ostrogouthos’un liderliği öne çıkarılmakta ve onun müttefiki olan diğer kralların ve halkların isimlerine de yer verilmektedir. Dolayısıyla istilacı orduyu çeşitli *etnos*ların oluşturduğu açıkça belirtilmekte; bunların liderliğini “Goth” kralının yaptığına özellikle vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda özellikle Kuzey’den gelen German kabilelerinin Ren ve Tuna nehirlerinin oluşturduğu sınırlar üzerindeki baskı ve istilalarına odaklanılmaktadır.³⁰

Decius’un istilacılara karşı görevlendirildiği süreçte, MS 248 yılının sonlarında, Roma’nın Tuna lejyonları içinde Carpi’ye karşı yürütülen savaştan memnun kalınmadığından bir ayaklanma gerçekleşmiş ve bunun sonucunda Moesia eyaletinin sorumlu komutanlarından biri olan Tiberius Claudius Marinus Pacatianus muhtemelen Viminacium’da imparator ilan edilmiştir.³¹ Bu karmaşa içinde Quadi ve diğer German kabileleri sınırı geçerek Kuzeybatı’daki Pannonia bölgesini de yağmalamaya başlamışlardır.³² Bunun üzerine Decius, arzulamadığı söylene de, Pannonia’dan da

²⁷ Iord. *Get.* XCI; Drinkwater 2005, s. 37; Southern 2001, s. 73.

²⁸ *Historia Augusta*’da (*Gord.* XXXI.1), Roma’nın komşularını talan eden İskit kralı Argunt olarak bahsi geçmektedir.

²⁹ Iord. *Get.* LXXXIX-XCII; Davenport ve Mallan 2013, s. 61-62; Boteva 2001, s. 40-42. Iordanes ve de Deksippos (F 25) tarafından aktarılan Marcianopolis kuşatmasının MS 250/1 yılında gerçekleştiği savunulsa da nümizmatik deliller MS 248 yılında bir istilanın gerçekleştiğini desteklemektedir (Schwarcz 1992, s. 48 dipnot 5; Boteva 2001, s. 39).

³⁰ Kolendo 1995, s. 81.

³¹ Muhtemelen Pannonia’da liderliği öne çıkarılan Papianus’un ordularında da huzursuzlukların başladığı anlaşılmaktadır (Zos. I.21.1-2). Bu sırada Trakya ve Makedonya kentlerinin valisi (Deksippos *FGrHist* 100 F 26.2) T. Iulius Priscus, İskitlerin Trakya’nın büyük bir kısmı ve Makedonya içlerine kadar istilası yüzünden en üst yetkilerle donatılmıştır. Priscus’un zorla haraç kesmesine tepki olarak Syriyalılar Marcus F. Ru. Iotapianus’u imparator ilan etmişler, Tiberius Claudius Pacatianus Moesia lejyonları tarafından terfi ettirilmiştir (Zos. I.20.2-21.2; Ps. Ael. *Vict. Caes.* XXIX.2; Zon. XII.19; Pol. *Silv.* XXXVIII). Nümizmatik verilerden Marcus Silbannacus ve Sponsianus adlı iki meşhur gapsçının daha varlığı tespit edilmiştir (Davenport ve Mallan 2013, s.66 dipnot 56). Aşağıda açıklayacağımız üzere Decius’un bu seferi sırasında dahi kendilerine güç verilen Priscus Makedonya’da ve iktidar boşluğundan faydalanan Iulius Valens Licinianus Roma’da ayaklanmıştır (Pol. *Silv.* XL).

³² Drinkwater 2005, s. 37.

sorumlu Marinus ve işbirlikçilerini cezalandırmak için görevlendirilmiştir.³³ Ayaklanma bastırılmış olsa da lejyonlar arasındaki huzursuzluk ve barbarların baskıları devam etmiştir.³⁴ Bölgedeki lejyonlar, hem sivil/siyasi hem de askeri işlerde çok daha tecrübeli, sağduyulu ve basiretli olduğundan Decius'un I. Philippus'u tahtından edebileceğine dair inançlarını pekiştirmişlerdir.³⁵ Decius, MS 249 yılı yazı başlarında Pannonia ve Moesia birleşik kuvvetleri tarafından imparator ilan edilmiş ve çok geçmeden üç lejyonla birlikte I. Philippus'a karşı Roma'ya ilerlemiştir.³⁶ İki ordu modern Verona kenti yakınlarında karşı karşıya gelmiştir.³⁷ Bu savaş sonucunda I. Philippus'un sayıca üstün ordusu MS 249 yılı Eylül ayında ağır bir yenilgiye uğratılmış, imparator bu savaşta oğluyla birlikte öldürülmüştür.³⁸

II. Decius'un İskitlere Karşı Seferi ve Philippopolis'in Düşmesi

Decius,³⁹ imparator olmayı başarsa da, iktidarının başlarında bu sefer özellikle Kuzeydoğu'dan gelen istilacılara karşı mücadele etmek zorunda kalmıştır. "İskitler", "I. Philippus'un ihmalkarlığının her yere nüfuz etmesinden faydalanarak" ve kış aylarının sertliğinden dolayı MS 250 yılı başlarında Tanais (Don) Nehri'ni geçerek Kırım'dan Trakya çevresindeki bölgelere akınlar düzenlemeye ve talanlarına başlamışlardır.⁴⁰ I. Philippus'un yıllık haraç ödemesini geri çekmesi ve Roma'nın Tuna ordularının büyük bir kısmının ona karşı savaşmak için İtalya'ya gitmiş olması aşağıda açıklanacağı üzere Gothlar ve Carpi ile ittifak yapan İskitlerin bu saldırısını tetiklemiş olmalıdır.⁴¹ Dolayısıyla koyu Hristiyan I. Philippus ve pagan⁴² Decius arasındaki iç savaş İskit akınlarının da önünün açılmasında etkili olmuştur. I. Philippus'a karşı savaş kazanılmış olsa da Roma topraklarındaki iç ayaklanmalar devam etmiş, Suriye'de ayaklanmaya kalkan Iotabianus'un kellesi Decius'a gönderilmiştir.⁴³ Durumun aciliyetinden dolayı imparatorun gücü ele geçirir geçirmez gerçekleştirdiği ilk icraat, en yaşlı oğlu Q. Herennius Etruscus Messius Decius'u MS 250 yılı yazı başlarında Caesar olarak

³³ Zos. I.21.2.

³⁴ Ayrıca bk. Potter 2004, s. 240.

³⁵ Zos. I.21.3; 22.1-2; Mennen 2011, s. 25.

³⁶ Southern 2001, s. 74.

³⁷ Davenport ve Mallan 2013, s. 61.

³⁸ Zos. I.22.1-2; Ps. Aur. Vict. *Caes.* XXVIII.1; Sync. AM 5744; Oros. VII.21.1; Potter 2004, s. 241. Syncellos (AM 5744), Decius'un I. Philippus'un çocuklarını da öldürttüğünü iddia etmektedir.

³⁹ Gasıp olarak tahta geçtiğinden imparator olduktan sonra imaj problemini gidermek için C. Messius Quintus Traianus Decius unvanını almıştır (Potter 2004, s. 241).

⁴⁰ Zos. I.23.1.

⁴¹ Blois 2017, s. 45.

⁴² Sync. AM 5737.

⁴³ Ayaklanma I. Philippus'un iktidarında başlamış olmalıdır (Zos. I.20.5, 21.3, 22.2). Zosimos'un aktarımı, ayaklanmayı Cappadocia'ya koyan MÖ V. yy. takvim yazarı Polemius Silvius (XXXVIII-XXXIX) tarafından da desteklenmektedir. Aynı zamanda Eutropios (IX.4), Decius'un Galya'daki iç savaşı bastırıldığını aktarmaktadır.

İskitlerin MS 238-254 Yılları Arasında Roma Topraklarını İstilasları Üzerine Yeni Değerlendirmeler

atayarak⁴⁴ Illyricum'a göndermek olmuştur.⁴⁵ Oğlunun asıl görevi Tuna sınırını geçen İskitlerin ve Carpi'nin Moesia Bölgesi'ne yönelik saldırılarını durdurmak olacaktır; imparatorun kendisi birkaç ay Roma'da kalarak inşaat faaliyetlerinin sonlandırılması için gerekli adakların adanmasını beklemiş, sonrasında kendisi de istilacılara karşı sefere çıkmaya karar vermiştir.⁴⁶

Decius sefere çıktığında Trakya eyaleti *koinonunun metropolisi Philippopolis*'in kuşatma tehdidiyle karşı karşıya kaldığı anlaşılmaktadır. İmparator ulaşı aracılığı ile önden, Philippopolis'i savunan Priscus'a bir mektup göndermiştir; o da halkı *stadiumda* toplayarak imparatorun taleplerini iletmiştir. Mektubun ilk cümlelerinde; kent Trakyalı sakinlerine aşırı güvenle surların dışına çıkıp yetersiz silahla saldırıya geçmemeleri, imparatorun gelmesini beklemeleri tavsiyesinde bulunulmuştur.⁴⁷ Mektupta ek olarak; sefer hazırlıkları ve yakın zamanda zaferle çıktığı bir savaşla (büyük ihtimalle aşağıda Syncellos tarafından belirtilen MS 251 yılının başlarında gerçekleşen Nicopolis çatışması) meşgul olduğundan imparatorun Philippopolis'e vaktinde ulaşamadığı, kent vatandaşlarının sayılarına ve gençlerinin enerjisine fazla güvenmemeleri, kent içinde kalarak tecrübeyi cesaretle birleştirmeleri gerektiği, kent surları dışında bir general veya lider olmadan savaşmalarının sorumsuzca bir davranış olacağı, Roma ordusunun çok becerikli ve savaşta iyi birliktelik sağlayabildiği, zaten imparatorun kendisinin bir kaç gün içinde ulaşacağı ve Nicopolis'teki gibi büyük bir zafer kazanacakları belirtilmiştir.⁴⁸ Bu mektupla dönemin imparatorlarının iç siyasette kullandığı önemli bir silah olan *metus hostilis* (düşman korkusu) olgusu öne çıkarılmaktadır.⁴⁹ Decius'un - bölgesel ordular ve onları destekleyen yerel toplulukların güç kazandığı bir dönemde - Priscus'un İskitler üzerine zafer kazanıp ayaklanarak (ki Priscus daha sonra İskit kralı Cniva ile ittifak yapmıştır)⁵⁰ kendisini imparator ilan etme ihtimaline karşı böylesine bir endişeye kapılmış olabileceği önerilmektedir.⁵¹ Buna binaen boş bir retorik özdeyişler koleksiyonu olan bu mektupla, Decius'un Trakya'da kendi rejimini istikrarsızlaştıracak muhtemel bir isyanı düşman korkusu üzerinden önlemeye niyetlenen bir imparator olarak tanımlanmasına niyetlendiği, askeri liderler olarak güvenlikten sorumlu dönemin imparatorlarının her zaman "sınırdan hazır bulunmaları" mesajının dramatik bir etkiyle verilmeye çalışıldığı sonucuna varılmaktadır.⁵² Mektup içerik olarak dramatik bir etki oluşturmak için yazılmış olsa da Thucydides üslubu örnek alınarak orijinallliğini ortaya koyan bütün yazım tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir.⁵³

---

⁴⁴ Ayrıca bk. Ps. Aur. Vict. *Caes.* XXIX.2.

⁴⁵ Eutropios (IX.4), Decius ve oğlunun ortak yönetim sergilediklerini ima etmektedir.

⁴⁶ Davenport ve Mallan 2013, s. 61.

⁴⁷ Deksippos *FGrHist* 100 F 26.1-2.

⁴⁸ Deksippos *FGrHist* 100 F 26.3-4, 7-10.

⁴⁹ Robinson 2023, s. 23.

⁵⁰ Hatta Priscus'un kısa süreliğine kendisini imparator ilan ettiği önerilmiştir (Potter 2004, s. 246).

⁵¹ Harl 1978, s. 441-442.

⁵² Davenport ve Mallan 2013, s. 66-67; Robinson 2023, s. 15-16.

⁵³ Davenport ve Mallan 2013, s. 72. Hicivsel ve alaycı tonuyla mektubu ciddiye alan günümüz araştırmacıları ve kullandıkları referanslar için bk. Davenport ve Mallan 2013, s. 60-61.

Decius, düşman korkusu üzerinden yönetimini sağlam tutmaya çalışsa da işler düzgün gitmemiştir. İskitlerin ilk akınları sonucunda Philippopolis gibi en önemli kentlerden birisi kuşatılarak ele geçirilmiştir.⁵⁴ Deksiptos'a atıfta bulunan Syncellos, bu konuda şöyle yazmaktadır:

“Sözde Gotthoi denilen İskitler, Decius döneminde büyük kalabalıklar halinde Istros [Tuna] Nehri’ni geçerek Roma İmparatorluğu’nun hâkimiyet alanını istila etmeye başladılar. Nicopolis’e kaçmakta olan Mysialıların/Moesialıların⁵⁵ etrafını sardılar. Deksiptos’un kaydettiği üzere, Decius onlara saldırdı ve otuz binini öldürmesine rağmen savaşta mağlup oldu, sonuç olarak Philippopolis’i kaybetti, [istilacılar] burasını ele geçirdiler ve çok sayıda Trakyalı öldürüldü”.⁵⁶

Genel aktarıma dayalı karmaşık ifadelerin kullanıldığı bu metinde; “sözde” Gothların gerçekte “İskitler” olduğuna vurgu yapılarak, onların Kuzeydoğu’dan Tuna boylarına⁵⁷ kalabalıklar halinde saldırılar düzenledikleri, Nicopolis’i kuşattıkları sırada Decius tarafından - ki aslında aşağıda aktarılacağı üzere komutanı Gallus tarafından - ağır bir yenilgiye uğratılmalarına rağmen imparatorun nihayetinde savaşta yenildiği ve Philippopolis kentinin düşerek - aşağıda Marcellinus tarafından vurgulandığı üzere Philippopolis sakinlerinin değil - binlerce Trakyalının öldürüldüğü aktarılmaktadır. Ayrıca Philippopolis’in Decius savaşı (muhtemelen aşağıda açıklanacak olan Abrittos Savaşı) kaybettikten sonra düştüğü izlenimi verilmeye çalışılmış, komutanı Gallus’un ihanetine ise değinilmemiştir. Oysaki Decius’un İskitlere karşı seferi esnasında Philippopolis’in kaybedilmiş olması kesin gözükmektedir.

Diğer yandan yukarıda aktardığımız Iordanes’in metninde ve bunu takip eden günümüz araştırmalarında Philippopolis de dahil Marcianapolis gibi kentlere tek yönden ve de tek liderin komutasında bir saldırının gerçekleştiği izlenimi verilmektedir; Kuzey veya Kuzeybatı istikametinden gelen Ostrogouthos’un liderliği öne çıkarılsa da asıl saldırıların “βασιλεύς” olarak adlandırılan İskit kökenli Cniva liderliğinde Kuzeydoğu istikametinden çok daha etkili bir şekilde gerçekleşmiş olması ihtimali yüksektir. Bu görüşü destekleyebilecek olan ve yukarıda da kısaca bahsedilen Deksiptos’un yeni keşfedilen fragmanında (fol. 194r-194v, fig. 3-4), Decius’un hem Cniva hem de Ostrogouthos’a karşı yürüttüğü savaşın kısmi detayları şöyle aktarılmaktadır:

“Ancak İskitlerin lideri Ostrogouthos, Philippopolis’in ele geçirildiğini ve ki (?) “İskitlerin” gerçekten de Cniva’ya en yüksek saygıyı gösterdiklerini ve özellikle savaşta iyi şansa ve başarıya sahip olduklarında atalarından kalma bir gelenek olduğu gibi onu şarkılarla kutladıklarını ve onların kendisini [daha az takdir] ettiklerini ve taktikleri korkaklık ve başarısızlıkla suçladıklarını duyduğunda, o İskitlerin davasını kayda değer bir başarı ile telafi etmemenin dayanılmaz olduğunu düşündü, hazırlıklarını yaptı ve yaklaşık elli bin kişilik bir ordu ile hızla sefere çıktı. Ancak Decius, <onun> yardım

⁵⁴ Zos. I.24.2.

⁵⁵ Moesialılar yanlışlıkla Mysialılar olarak yazılmıştır.

⁵⁶ Sync. AM 5746.

⁵⁷ MS 267/8 yılı civarında Kuzey Karadeniz üzerinden gelen istilacılar için bk. Zos. I.42.1; Amm. Marc. XXXI.5.15.

İskitlerin MS 238-254 Yılları Arasında Roma Topraklarını İstilaları Üzerine Yeni Değerlendirmeler

getirememesi (veya yardımcı birliklerin görevi kötüye kullanmasından) ⁵⁸ ve Philip(194v)popolis'in ele geçirilmesi nedeniyle üzüntüye kapıldı, ve yaklaşık seksen bin kişilik bir ordu topladığında niyeti, eğer yapabilirse savaşı yenilemekti, yardım getirmeyi başaramamış olsa bile, onurlu [amacın] en azından Trakyalı esirleri serbest bıraktırmak ve karşı tarafa geçmelerini (διαβάσεως) engellemek olduğunu düşünüyordu. Ve bu arada Beroina (?) topraklarının bir köyü olan Hamisos (?) yakınlarında bir hendek hazırlattıktan sonra ordusuyla birlikte stok yaptıkları yerde kaldı ve düşmanın karşıya geçebileceği (διαβαίνουεν) zamanı gözlemledi. Ostrogouthos komutasındaki kuvvetin ilerleyişi kendisine bildirildiğinde, sunulan fırsata göre askerleri cesaretlendirmenin gerekli olduğuna karar verdi ve onları toplantıya çağırdıktan sonra şunları söyledi: 'Askerlerim, keşke ordu gücümüz ve bütün eyalet topraklarımız iyi durumda ve düşman tarafından taciz edilmemiş olsaydı. Ancak, insan hayatındaki olaylar çeşitli ızdıraplar getirdiğinden (çünkü bu ölümlülerin kaderidir) olayları kabûl ederek ruhunu kaybetmemek, oradaki ovada veya Trakyalıların ele geçirmesi sonucunda meydana gelen başarısızlıkta zayıf düşerek strese girmek sağduyulu birisinin görevidir. Her iki aksiliğe de itiraz edilebilir [yani makul açıklamalar getirilebilir]. Çünkü ilki bizim korkaklığımızdan ziyade nöbetçilerin ihanetiydi ve onlar [İskitler] Trakyalıların kentini, doğrudan saldırı yoluyla ümitlerini kestikten sonra ihanetle aldılar. Ve zayıflık ... cesaret {değildir}... || [...]' ⁵⁹

Deksippos, kendisinden alıntı yapan Iordanes'in aksine, "Goth" yerine "İskit" adını kullanmakta, hatta büyük olasılıkla Goth lideri olan Ostrogouthos'tan da "İskitlerin" lideri olarak bahsetmektedir. Yukarıda değinildiği üzere Iordanes nasıl "Goth" kelimesini genel istilacı halk bağlamında kullanmışsa, Horatius ve Ovidius gibi Romalı yazarları takip eden Deksippos'un da başta Herodotos (Hippokrates de eklenebilir) olmak üzere Hellen yazarları tarafından İskitler hakkında yüzyıllarca evrilerek devam ettirilen klişeleşmiş kültür paketini benimsediği ve bu doğrultuda "İskit" adını kullanmayı tercih ettiği iddia edilmiştir. Ovidius'un (ayrıca Horatius, Valerius Flaccus, Tertulianus ve Lucianus'un sınırlı sayıdaki aktarımları da eklenebilir) Tomis'teyken bölgenin konar-göçerleriyle ilgili verdiği bilgileri bu iddiayı desteklemek için kullanan Hart'ın görüşleri⁶⁰ tartışmaya açıktır. Kendisinin de belirttiği üzere⁶¹ Ovidius'un gözlemlerinde açıkça birbirinden farklı Getae, Sarmatae ve Scythae halk gruplarına işaret edilmiş ve belli bir ayırım yapılmıştır.⁶² Ayrıca Hart'ın iddiasının⁶³ tersine Herodotos, Ovidius ve diğer bütün yazarların İskitleri her zaman mükemmel tasvir eden İskit *logosuna* bağlı kaldıkları söylenemez. Hart kendi içinde de çelişkiye düşerek Deksippos'un istilacılar için "İskit"

⁵⁸ Tercüme için bk. Martin ve Grusková 2014, s. 736.

⁵⁹ Tercüme (fol. 194r, 29-30 - 194v, 30) için bk. Boteva 2020, s. 203-204. Ayrıca bk. Martin ve Grusková 2014, s. 736-737; ancak girişte Decius'un Philippopolis'in ele geçirilmesiyle üzüntüye kapılmasına kadarki kısım tercüme edilmemiştir.

⁶⁰ Hart 2017, s. 80-93.

⁶¹ Hart 2017, s. 91-92.

⁶² MS I. yy. başlarında Tomis'te sürgündeyken birebir gözlemlerine dayanarak yazan Ovidius'un şiirlerinde "İskitler" ayrımı ve arka planda bırakılmaları konusunda bk. Demir 2023, s. 173, 176-178.

⁶³ Hart 2017, s. 98.

adını her zaman kullanmadığına dikkat çekmektedir.⁶⁴ Dolayısıyla yukarıda alıntı yaptığımız metinden; Philippopolis kentini halihazırda ele geçirmiş olan ve muhtemelen Tuna'nın Kuzeydoğu'sundan gelen Cniva'nın "İskitlerin" lideri, onunla ittifak yapmaya karar veren Ostrogouthos'un ise Kuzeybatı'dan saldırıya geçerek ona destek vermiş olan "Gothların" lideri olabileceği çıkarımında bulunulabilir.

Yukarıda alıntı yapılan fragmanın giriş kısmında öncelikle, Decius aktif savaşa girmeden önce Philippopolis kentinin Cniva tarafından ele geçirilmiş olması ve bundan duyulan memnuniyet aktarılmaktadır; kenti ele geçirmeyi başaran Cniva kendi halkı tarafından onurlandırılmakta ve bundan etkilenen Ostrogouthos ona şevkle destek vererek ilerlemektedir. Onun bu saldırısıyla ilgili Trakya Bölgesi'nin bahsi geçmemektedir. Bu da ilgili bölgenin Cniva tarafından istila edildiğine işaret etmektedir. Ayrıca fragman metninde Philippopolis düşmeden önceki bir zamanda "ovada" gerçekleşen bir yenilgiden ve Trakyalıların başarısından söz edilmektedir (τῆ συμβάσει ἐν τῷ πεδίῳ κατοπραγία). Muhtemelen bu yenilgiler bazı yerel Trakyalıları da saflarına katmayı başaran Cniva'ya karşı ara ara girilen diğer küçük çaplı çatışmaların sonucudur. Decius'un da Cniva komutasındaki İskitlerin geri çekilerek pusu kurmalarına benzer taktiklere başvurduğu anlaşılmaktadır. İskitler normal şartlarda Klasik Dönem yazarları tarafından güçlü atlı birlikleri olarak tasvir edilseler de Deksippos'un metinlerinde şaşırtıcı bir şekilde piyade birlikleri olarak da güçlüler; kuleler kurarak ve yeraltından kazma yöntemleriyle kentleri ele geçirebilmektedirler. Cniva keskin kılıçlı kıdemli piyade birliklerinin tecrübesiyle Philippopolis'i kuşatmakta, kenti ele geçirmek için her türlü gelişmiş kuşatma makinalarını kullanmaktadır.⁶⁵ Buradan İskit kralı Cniva'nın, Goth veya German savaş taktiklerini uygulayan Ostrogouthos'tan destek aldığı çıkarımında da bulunabiliriz; Hart Gothlarla İskitler arasındaki bu ittifakı görmezlikten geldiğinden yanılıya düşmekte, Deksippos'un eserinde Goth veya Germanların İskit adı altında işaretlendiğini iddia etmektedir.⁶⁶

Yukarıda aktardığımız fragman, Philippopolis'in nöbetçilerin ihaneti sonucunda düştüğü bildirilerek kesintiye uğramaktadır. Deksippos'un yeni keşfedilerek bilim dünyasına sunulan bir diğer fragmanında kent düşmeden önce Cniva tarafından uygulanan taktikler ve kuşatma sırasındaki ihanet şöyle detaylandırılmaktadır:

"...]] (onlar) özellikle yiğit olduklarını iddia ederek ve en hiddetli savaşçı olma ününe sahip olarak arka muhafız birliğini oluşturdu. Geri çekiliyormuş gibi yaptılar ama bölgede kaldılar. Orada kalmaktan çekinmeyerek, saldırının kısa sürede hazırlanabilmesi için ellerinden geldiğince gizlice bir karargah kurabildiler ve düşmanlarından çok uzak olmayan bir yere yerleştiler. Ancak geceleri görülme korkusuyla ateş yakmaktan kaçındılar.

Trakyalıların kendilerinin geri çekildiklerine kesin olarak ikna oldukları kanaatine vardıklarında, o kadar ki, iktidardakilere karşı bir isyan çıktı (ki bu, halkın yoğun olduğu yerlerde olur) ve nöbet görevinde dikkatsizliğe yol açtı, ve bazıları sanki savaş bitmiş ve muhteşem bir zafer kazanmış gibi kendilerini neşeye kaptırmışlardı ki - o sırada [İskitler]

⁶⁴ Hart 2017, s. 99.

⁶⁵ Hart (2017, s.76), bu konuda Deksippos *FGrHist* 100 F 24 ve F 25.1-5'i yorumlamaktadır.

⁶⁶ Hart 2017, s.104.

İskitlerin MS 238-254 Yılları Arasında Roma Topraklarını İstilaları Üzerine Yeni Değerlendirmeler

kente saldırmaya karar verdiler. Çünkü ihanetle kazanılan bir avantaj da onları cesaretlendirmişti: bir asker kentten gizlice uzaklaşmış ve Cniva'ya kent hakkında bilgi vermişti (söylenildiği gibi ya iktidardakilerden birine duyduğu nefretten ya da büyük bir ödül umuduyla). Ve o İskitleri, kendilerinden gönderilecek olanlara tahkimatların en kolay tırmanılabileceği yerde mutabakata varıldığı şekilde işaret verileceği sözünü vererek, saldırı planlarına daha da sıkı sıkıya bağlı kalmaları konusunda ikna etti. Coşkuyla ve para umuduyla gönüllü olan beş asker, rapor edilmiş olanı kontrol etmek ve tertiplenen ihaneti test etmek için geceleyin Cniva tarafından gözcü olarak gönderildi. Ödüller kral tarafından belirlendi: Duvarlara ilk tırmananlara 500 darik, ikincilere | | [sonra ...]"⁶⁷

Bu metne göre; Cniva ordusunu kuşatma alanından geri çekiyor gibi yapmış, bunu gören kent muhafızları halihazırda kent içindeki nüfus yoğunluğundan da bunalarak isyan eden kent halkının baskısıyla savunmalarını gevşetmişlerdir. Bu arada kent içinden hainlerin desteğiyle surlara en zayıf yerlerinden tırmanılarak saldırılacağı zamanlaması konusunda anlaşmaya varılmış, ilk tırmananlara ödüller vaad edilmiştir.⁶⁸ Kentin düşmesiyle Ostrogouthos da Cniva'ya destek konusunda kararlılığını ortaya koymuş ve elli bin kişilik ordusuyla ona destek vermiştir. Decius, Philippopolis kentinin düşmesi haberini endişe ile karşılamış ve daha hızlı ilerlemiştir. Bölgenin en büyük kentinin istilacılar tarafından ele geçirilmiş olması imparatorluk askeri sisteminin işlevsizleştiğine işaret etmektedir.⁶⁹ Decius, yardımcı kuvvetler gelemese de, seksen bin civarındaki büyük bir orduyla bölgeye ulaşmıştır. Düşmanın nehrin (muhtemelen Tuna Nehri) diğer tarafına geçmesini beklemeye başlamıştır. İyimserdir ve önceliği Philippopolis'te esir düşen soyluların⁷⁰ onurlu bir şekilde serbest bırakılması olmuştur. Ancak Ostrogouthos'un destek birlikleriyle düşmanın daha da güçlendiğini gördüğünde⁷¹ bir konuşma yaparak askerlerini cesaretlendirmeye çalışmıştır.

Philippopolis'in ele geçirilmesi öncesi ve sonrasındaki gelişmeler hakkında Iordanes'ten de bilgiler gelmektedir. Bu noktada Deksippos'un yukarıda alıntılıdığımız ve kesintiye uğrayan fragmanlarının Iordanes'in metinleriyle karşılaştırılması gerekmektedir:

"Onun [Ostrogouthos'un] ölümünden sonra, Cniva orduyu ikiye böldü ve imparatorların ihmali nedeniyle savunmasız kaldığını bilerek bir kısmını Moesia'yı yağmalamaya gönderdi. Kendisi yetmiş bin askerle birlikte Euscia'ya, yani Novae'ye hızla ilerledi. General Gallus tarafından buradan sürülünce, Iatrus Nehri'nin yakınında konumlanmış çok ünlü bir kasaba olan Nicopolis'e yaklaştı. Traianus, Sarmatialıları

⁶⁷ *Codex Vindobonensis* gr. 73, folyalar 194 ve 195'ten tercüme (fol. 195 r, 1-39) için bk. Martin ve Grusková 2014, s. 734-736.

⁶⁸ İlgili fragmanların tercümesinde içeriden ihanetle kent surlarına tırmananların yönlendirildiğine vurgu yapılmaktadır. Bu öneri ve kent surlarının arkeolojisi için bk. Grusková ve Martin 2017, s. 43 vd.

⁶⁹ Boteva 2020, s. 207. Iordanes (*Get.* XVIII.101) Cniva'nın saldırısını imparatorun ihmalkârlığına bağlamıştır.

⁷⁰ Ayrıca bk. Zos. I.24.2.

⁷¹ Decius'un bu arada Goth veya German müttefiklerini kaybettiği anlaşılmaktadır (Blois 2017, s. 46-47).

fethettiğinde inşa ettiği bu kente Zafer Kenti adını vermiştir. İmparator Decius yaklaştığında, Cniva sonunda Haemus'un pek de uzak olmayan bölgelerine çekildi. Oradan iyi düzenli kuvvetleriyle birlikte hızla Philippopolis'e ilerledi. İmparator Decius onun ayrılışını öğrendiğinde, kendi kentine yardım getirmek için sabırsızlanıyordu ve Haemus Dağı'nı geçerek Beroa'ya geldi. Atlarını ve yorgun ordusunu orada dinlendirirken bir anda Cniva ve Gothları yıldırım gibi üzerine saldırdı. Roma ordusunu paramparça ettiler ve imparatoru kaçmayı başaran birkaç kişiyle birlikte Alpler üzerinden tekrar Moesia'daki Euscia'ya geri sürdüler; Gallus o zamanlar büyük bir asker kuvvetiyle sınırın koruyucusu olarak burada görevlendirilmişti. [İmparator], Oescus'un yanı sıra bu bölgeden de bir ordu toplayarak yaklaşmakta olan savaş için çatışmaya hazırlandı. Ancak Cniva, uzun bir kuşatmanın ardından Philippopolis'i ele geçirdi ve ardından ganimet yüklü olarak Decius'a karşı savaşmak için kentin komutanı Priscus ile ittifak kurdu".⁷²

Iordanes'in alıntılanan bu metnindeki temel problem Ostrogouthos'un Philippopolis alınmadan önce öldüğünün bildirilmesidir. Halbuki fol. 194v on ikinci satırda [Θη ἐκ αὐτῶν· τῆς ἄμα ὀτρογοῦθῶθω δυνάμεως] Ostrogouthos'un Cniva'ya destek vermek için harekete geçen güçlerinden bahsedilmektedir. Iordanes'in olayları Deksiippos'tan özetlediğini kabul edersek ⁷³, muhtemelen Ostrogouthos orduyu hazırladıktan kısa süre sonra ölmüş, ancak ona bağlı birlikler Cniva'ya Philippopolis'in Kuzeydoğu'sunda Yukarı Trakya Ovası'ndaki Beroa/Beroina (şimdiki Stara Zagora)'da destek vermeye devam etmiştir. On ikinci satırda bahsi geçen birlikler de muhtemelen bunlardır. Iordanes, ayrıca Deksiippos'un fragmanında kesintiye uğrayan kısımların da özetini vermektedir. Böylelikle Beroa topraklarında bir köy olan Hamisus yakınlarında gerçekleşen savaşın sonucunu da öğrenmekteyiz. Cniva Roma'nın Moesia eyaletindeki kentleri yetmiş bin askeriyle yağmalamaya başlamış, Iatrus Nehri'nin (şimdiki Jantra) ağzındaki Euscia/Novae'ye (şimdiki Svištov) ilerlemiş, Aşağı Moesia valisi (ve gelecekteki imparator) Gaius Vibius Trebonianus Gallus tarafından geri püskürtülünce Nicopolis ad Istrum (şimdiki Nikyup) çevresine yaklaşmış⁷⁴ ve ordusunu Haimus Dağı çevresine çekmiştir. Sonrasında Haimus sınırını geçerek Hebrus (şimdiki Maritsa) Vadisi'nden Philippopolis'e (şimdiki Plovdiv) doğru ilerlemiştir. Onun ilerlediği öğrenen Decius harekete geçmiş ancak Cniva'nın Beroa'daki ani saldırısı sonucunda ordusu dağılmıştır. Bunun üzerine kendisi Gallus'un komuta merkezi Euscia'ya geri çekilmiştir. Bu bölgeden ve Oiscus'tan (şimdiki Gigen) topladığı orduyla Philippopolis'i uzun süredir kuşatmakta olan Cniva'nın üzerine yürüse de kent bu arada düşmüştür. Cniva, Philippopolis'i savunan ve ihaneti yüzünden sonradan idam edilecek olan Priscus ile anlaşmış ve büyük bir ganimet elde etmiştir.⁷⁵ Yukarıda alıntı yaptığımız Deksiippos

⁷² Iord. *Get.* XVIII.101-103.

⁷³ Martin ve Grusková 2014, s. 740-741.

⁷⁴ Marcellinus, Nicopolis'in de ele geçirildiğini iddia etmektedir (XXXI.5.16). MS III. yy.'ın sonlarında Tuna Nehri'nin güneyinde Aşağı Moesia bölgesinde (günümüz Ortakuzey Bulgaristan'ı) bir yerleşim olan Nicopolis'te istila hakketleri sonucunda gerçekleşmiş olabilecek yangın katmanları için bk. Poulter 1999, s. 17.

⁷⁵ Iordanes, "ihanet" kelimesini kullanmamakta sadece anlaşma yapıldığını aktarmaktadır. Victor (*Caes.* XXIX), Decius'un istilacılara karşı sefer için ayrıldıktan sonra "umumi halkın acil ısrarı"

İskitlerin MS 238-254 Yılları Arasında Roma Topraklarını İstilaları Üzerine Yeni Değerlendirmeler

fragmanında kente ihanet ettiği söylenen kişi Priscus'un bir temsilcisi olabilir; dolayısıyla Iordanes'in aktarımı Deksiippos'un ki ile çelişmemektedir.⁷⁶ Sonuçta Decius'un kent düşmeden önce göndermiş olduğu mektupla da ima edildiği üzere ihanet olabileceğine dair imparatorun beklentisi gerçekleşmiştir. Böylelikle Romalı komutanların ekonomik (maaşların yeterli olmaması) ve dini (askerler arasında Hristiyan-pagan çatışması) sorunları da bahane ederek görev bölgelerinde istilacılarla işbirliği içine girdiklerine ve kendilerine güç devşirdiklerine dair öngörü teyit edilebilmektedir.

Philippopolis'in düşmüş olması ve Decius'un hala hayatta olması Iordanes'in metninde bahsi geçen olayların, MS 250 yılı yazı başlarında, aşağıda açıklayacağımız Abrittos⁷⁷ Savaşı'ndan önce gerçekleştiğini göstermektedir.⁷⁸ Diğer yandan Marcellinus tarafından kent düştükten sonra büyük bir katliam gerçekleştirildiği iddia edilmektedir. Barbar istilalarıyla ilgili karmaşık bir özet verilerek, Deksiippos ve Zosimos gibi, istilacıların içinde "İskit" adı öne çıkarılmakta ve Philippopolis kentinin yüz bin sakinin surları içinde katledildiği bildirilmektedir; ancak şüpheli bir yaklaşımla "tarihçiler bu konuda yanlış söylemiyorsa" ibaresi de düşülmektedir.⁷⁹ Yukarıda dikkate alınan diğer kaynaklarda ise böylesine bir katliamdan bahsedilmemektedir; aksine kent halkının (muhtemelen bir kısmının) içeriden baskı yapmasıyla teslim olmanın önünün açıldığı belirtilmektedir. Kuşatma sırasında halk ikiye bölünmüş, kırsal alanda istilacılara karşı direnip sonradan kente sığınanlar katledilmiş olabilir. Yine de yüz bin rakamı abartılıdır. Cniva'nın Priscus ile anlaşma yapmasına rağmen böylesine büyük bir katliam yapmış olması gerçekçi gözükmemektedir. Büyük olasılıkla Marcellinus'un barbarlara karşı

---

doğrultusunda Iulius Valens'in MS 251 yılının Mart ayında imparatorluk gücünü gaspettiğini ancak soyluların istilacılara karşı savaşması için en üst yetkilerle donatılan Makedonya ve Trakya valisi Priscus'un da devlet düşmanı ilan edilmesiyle "her ikisinin" de öldürüldüğünü bildirmektedir. Aynı zamanda bk. Eutr. XXIX.5; HA. Tyr. Trig. XX. Sikke basmadığından gasbı sadece birkaç gün sürmüştür (Fronza 1953, s. 331-332). Victor, Priscus'un doğrudan imparator ilan edildiğini bildirmese de MS 251 yılında kendisinin imparator ilan edilmesine müsaade etmiştir (Pol.Silv. XL). Ancak Victor'un belirttiği üzere halk düşmanı ilan edilerek öldürülmüştür.

⁷⁶ Martin ve Grusková 2014, s. 747-748.

⁷⁷ Abrittos'un uzun zamandır tartışılan yerinin T. Ivanov'un 1969 ve 1971'de yaptığı kazılardan sonra Bulgaristan'ın Kuzeydoğu'sunda Razgrad kentinin 1 km doğusunda olduğu düşünülmüyordu. Ancak son arkeolojik çalışmalar savaşın yaklaşık on beş km Kuzeybatı'da, Beli Lom Nehri vadisinde, Dryanovets köyünün güneyinde, yerel olarak "Poletto" (Tarla) olarak bilinen alanın yakınında gerçekleştiğini göstermektedir. Bu görüş, son Roma kampı olması gereken alanda arkeologlar ve yerel halk tarafından bulunan kılıçlar, kalkanlar, mızraklar, zırhlar, baldır baldırları ve hatta askeri çadır direkleri de dahil olmak üzere çok sayıda Roma sikkesi ve silahıyla kanıtlanmaktadır. Bk. <http://archaeologyinbulgaria.com/2016/09/15/archaeologists-identify-battlefield-of-251-ad-roman-goth-battle-of-abritus-near-bulgarias-dryanovets/>. Erişim tarihi: 07.22.2024.

⁷⁸ Martin ve Grusková 2014, s.745. Philippopolis kentinin kuşatılması, ele geçirilmesi ve yağmalanmasıyla ilgili geleneksel olarak MS 251 tarihi kabul edilmektedir (Boteva 2001, s. 42). I. Philippus ile Decius arasında iktidar çatışmasının devam ettiği MS 249 yılına da dikkat çeken araştırmacılar için bk. Boteva 2020, s. 204-206.

⁷⁹ Amm. Marc. XXXI.5.17.

önyargısından kaynaklanan abartılı bir aktarımı söz konusudur; bu bağlamda Decius ve oğlunun “barbarlara” karşı savaşta ölmelerinin bahsi de çok kısa geçilmekte,⁸⁰ aşağıda açıklanacağı üzere, olayın acıklı detaylarına girilmemektedir.

Iordanes ise Roma şovenizmini öne çıkarmadan Decius ve oğlunun Abrittos Savaşı’nda acıklı bir şekilde öldürüldüklerini şu cümlelerle açıklamaktadır:

“Bunu [Philippopolis’in düşüşünü] takip eden savaşta Decius’un oğlunu çok geçmeden bir okla yaraladılar ve onu acımasızca öldürdüler. Babasının bunu gördüğü ve askerlerinin yüreklerini neşelendirmek için şöyle haykırdığı söylenmektedir: ‘Kimse yas tutmasın; bir askerın ölümü cumhuriyet için büyük bir kayıp değildir’. Ancak oğluna olan sevgisinden dolayı daha fazla dayanabilecek mecali yoktu. Ya ölüm ya da intikam naralarıyla düşmana karşı atını sürdürdü ve Moesia’nın bir kenti olan Abrittus’a geldiğinde Gothlar tarafından yolu kesildi ve öldürüldü, böylece egemenliğine ve hayatına son verildi. Savaştan önce orada putlara tuhaf kurbanlar sunduğundan burası bugün Decius Sunağı olarak adlandırılıyor.”⁸¹

Iordanes’i genel hatlarıyla özetleyen Ps. Aurelius Victor/Epitomator’un anlatımında; Decius “barbarları” Tuna boyunca takip ederken “ihanete” uğramıştır; öncelikle oğlu düşmana cesurca saldırırken öldürülmüş, moralleri bozulan askerleri babasını teselli etmeye çalışırken imparator buna aldırmanmış ve aynı şekilde hiddetle savaşırken onurlu bir şekilde can vermiştir.⁸² Bu ihanette Gallus’un rolünü açıkça ve detaylarıyla ortaya koyan Zosimos’a göre, Decius başlangıçta İskitleri geri püskürtmeyi başarmış ve Trakya çevresindeki bölgeleri yağmalayan İskitlere karşı sefer düzenlemiştir, ülkelerine geri çekilmek için kullandıkları yolları kesme gayretiyle düşmanı tamamen yok etmeyi ve tekrar geri dönerek benzer akınlarda bulunmalarını önlemeyi hedeflemiştir.⁸³ Bu planın gerçekleştirilmesi için Tanais (Tuna?)⁸⁴ Nehri kıyılarına kabiliyetli bir güçle birlikte Gallus’u göndermiş, Decius da ordusunun geri kalanı ile birlikte düşmanın üzerine yürümüştür. Ancak yeni tekliflere yatkın olan Gallus, “barbarlara” ajanlar göndererek Decius’a karşı bir komploya katılmalarını önermiştir. Barbarlar bu teklife onay vermiş ve Gallus gizli planını deşifre etmeden görevini sürdürmüştür, bu sırada barbarlar kendilerini üç tabura bölmüşler; bunlardan ilki bir bataklığın arkasına yerleşmiştir.⁸⁵ Decius birinci taburun önemli bir kısmını yok ettikten sonra, ikinci tabur ilerlemiş, onu da mağlup etmiş ve bataklığın yakınında üçüncü taburun bir kısmının

⁸⁰ Amm. Marc. XXXI.5.16.

⁸¹ Iord. *Get.* XVIII.103.

⁸² Ps. Aur. Vict. *Caes.* XXIX.5. Victor, Claudius’un *devotiosu* ile birlikte XXXIV.2’de konuya geri dönmektedir.

⁸³ Ayrıca onun ilk başlarda girdiği “her çatışmayı” kazanmakla kalmayıp düşmanın ele geçirmiş olduğu ganimetleri de geri aldığı iddia edilmektedir (Zos. I.23.1).

⁸⁴ İlgili metinde Istros yerine yanlışlıkla Tanais (Don) nehri yazılmış olması ihtimali bulunsa da Decius’un Kırım’a birliklerini gönderdiği ve burada Bosphoros kralının onlara Ukrayna boyunca halkların hareketliliğini gözlemlemeleri için seyir yeri sağladığı delillendirilebilmektedir. İlgili yazıt (AE = *L’Année épigraphique*, 1996, no. 1358) için bk. Potter 2004, s. 244 dipnot 121. Bu yıllarda bölgenin tarihi için ayrıca bk. Frolova 1983. Gallus gizli görüşmeler için de İskitlerin merkezine gitmiş olabilir.

⁸⁵ Zos. I.23.2.

İskitlerin MS 238-254 Yılları Arasında Roma Topraklarını İstilaları Üzerine Yeni Değerlendirmeler

farkına varmıştır. Gallus, bataklıktan geçerek bu tabura karşı yürümesi için Decius'a yanlış istihbarat sağlamıştır. Decius bilinmeyen bir yere dikkatsizce ilerlemiş ve ordusu bataklığa saplanmıştır. Barbarların şiddetli mızrak atışları sonucunda hiçbiri hayatta kalmayı başaramamıştır. Böylece sözde “mükemmel” olan imparatorun hayatı MS 251 yılı Haziran ayında gerçekleşen Abrittos Savaşı sonucunda sonlanmıştır.⁸⁶

İstilacıları yine “barbar” olarak nitelendiren Zonaras (XII.20) da Gallus'un ihanetine değinme gereği duymamaktadır; boğazı yağmalayarak gelen barbarlara karşı (Βαρβάρων γὰρ ληζομένων τὸν Βόσπορον...), Decius, oğlu ve çok sayıda Romalı bataklığa düşmüş; hepsi orada telef olmuş, çamurla kaplandıkları için cesetleri bulunamamıştır.⁸⁷ Zonaras gibi Hristiyan anlatımını temsil eden Lactantius,⁸⁸ pagan Decius'un Hristiyanlara karşı zulmünün farkında olup bunu açıktan dile getirmekte ve onu lanetlemektedir. Decius'un kaderiyle ilgili olarak “o cenaze töreniyle bile onurlandırılmadı (*ne sepultura quidem potuit onurari*), bir Tanrı düşmanına yakışır şekilde, hayvanlara ve kuşlara yem olmak üzere çırılçıplak yatıyordu” yorumunu yapmaktadır.⁸⁹ Decius'un bu şekilde ölümü ilahi cezalandırmanın tazahürü olarak gösterilmektedir. Pagan yazar Victor ise oğlunun çatışarak öldüğünü belirtirken Decius'un “bataklığın girdaplarına saplandığını ve bu sebeple vücudunun bile bulanmadığını (*gurgite paludis submersus ita ut nec cadaver eius potuerit inveniri*)”, tıpkı Romulus gibi bataklıkta (*palus*) kaybolduğunu belirterek Decius'u tanrısalılaştırmakta, dolayısıyla ölümüyle ilgili daha sempatik bir yaklaşım ortaya koymaktadır.⁹⁰

Yine Hristiyan geleneğini temsil eden Syncellos, Philippopolis'in ele geçirilmesiyle binlerce Trakyalı öldürülse de, Decius'un kararlılığı karşısında “İskitlerin” geri çekildiklerini, “tanrıya karşı savaşan” Decius'un oğlu ile birlikte geri çekilmekte olan

⁸⁶ Zos. I.23.3. Diğer yandan Orosius (VII.21.1-3), “iç savaşın kıskırtıcısı ve bastırıcısı” Decius'un Hristiyanlara yaptığı zulmün bedelini katledilerek ödediğini aktarmaktadır. Onun Hristiyan din adamlarına saldırması konusunda ayrıca bk. Euseb. HE. VII.1.1. Eutropios (IX.4) ve Syncellos (AM 5737) onun iki yıl, Orosius (VII.21.1) ise üç yıl yönettiğini bildirmektedir. Neredeyse iki yıl hüküm sürmesi hakkında ayrıca bk. Euseb. HE. VII.1.1. Victor (*Caes.* XXIX.1), onun otuz ay hüküm sürdüğünü belirtse de bu bir yazım hatasından kaynaklanabilir.

⁸⁷ Zon. XII.20 = καὶ αὐτὸς τε σὺν τῷ υἱῷ καὶ πληθὸς τῶν Ῥωμαίων ἐνεπεπτώκει τῷ τέλματι, καὶ πάντες ἐκεῖσε ἀπόλοντο, ὡς μηδὲ τὰ σώματα αὐτῶν εὐρεθῆναι, καταχθασθέντα τῇ ἰλύϊ τοῦ τέλματος. Eutropios (IX.4), kısaca her ikisinin de “barbar topraklarında” öldürüldüğünü ve tanrılar seviyesine yükseltildiklerini bildirmektedir. Decius'un onurlu bir şekilde ölmeleri konusunda ayrıca bk. HA. Aur. XLII.6.

⁸⁸ Lact. *mort. pers.* IV.1.

⁸⁹ Lact. *mort. pers.* IV.3. Ayrıca Decius'un “o zamanlar Dacia ve Moefia'ya sahip olmuş olan İskitlere karşı değil de Carpi'ye karşı bir sefer düzenlediği ve aniden barbarlar tarafından etrafının çevrilerek ordusunun büyük kısmı ile birlikte katledildiği” belirtilmekte, Moesia adı yanlışlıkla Moefia olarak yazılmaktadır (Lact. *mort. pers.* IV.2).

⁹⁰ Ps. Aur. Vict. *Caes.* XXIX.3; Stover-Woudhuysen 2023, s. 130. Ayrıca onun tüm sanat ve erdemlerde eğitim aldığı, evinde sakin ve sıradan, savaşa da en hazır bir asker olduğu vurgulanarak övülmektedir (Ps. Aur. Vict. *Caes.* XXIX.2). Hristiyanlara karşı acımasız katliamlarda bulunması konusunda ayrıca bk. Sync. AM 5737; 5744; Özman-Doğan 2019, s. 2271-2287.

İskitlere saldırdığını ancak “en acınaklı” şartlarda Abrittos, sözde Forum Terebronii’de öldürdüklerini, İskitlerin çok sayıda ganimet ve esirle birlikte geri döndüklerini, bunun üzerine bölgedeki Roma lejyonlarının önceden konsüllük yapmış olan Gallus’u,⁹¹ oğlu Gaius Vibius Volusianus ile birlikte imparator ilan ettiklerini bildirmektedir.⁹² Zosimos da, Decius’un yerine Gallus ve oğlu Volusianus’un ortak yönetiminin ilan edildiğini, “Decius ile ordusunun kendi komplosu yüzünden yok olduğuna dair açıktan bir bildiri yayınlandığını” ve bunun sonucunda da “barbarların artık eskisinden daha zengin hale geldiğini” aktarmaktadır.⁹³

Sonuçta ilgili metinler, tıpkı imparator III. Gordianus’un MS 244 yılının başlarında Misiche’de Perslere karşı verdiği savaşı kaybedip ölmesi esnasında *praetorian* vali Philippus’un gerçekleştirdiği gibi, Gallus’un ihanetini teyit etmektedirler.⁹⁴ Diğer yandan Roma lejyonlarının o kadar Roma askerinin ölümünden sorumlu birisini imparator ilan etmelerinin mümkün olmadığı, dolayısıyla Decius’un basit bir komployla yenilmesini örtbas etmek niyetiyle de bu ihanetin uydurulmuş olabileceği önerilmiştir.⁹⁵ Ancak gözde imparator adaylarının peşinden giden lejyonların bu ihaneti görmezlikten gelmesi de mümkündür, çünkü bu dönemde Roma iç siyasetindeki iktidar mücadelesinde Romalı-Romalı olmayan ayrımı gözetilmeden kan akıtılmaya devam etmiştir. İhanetin olmadığına dair diğer argüman Gallus’un imparator olduktan sonra Decius’un genç oğlu Hostilius’u evlatlık edinmiş olmasıdır.⁹⁶ Ancak konuyla ilgili kaynaklarda Hostilius’un Gallus’un kendi oğlu Volusianus ile karıştırıldığı da görülmektedir.⁹⁷

Gallus (MS 251-253) oğlu Volusianus ile birlikte ortak imparator olsa da rahat bir nefes alamamış, istila hareketleri onun iktidarında özellikle Roma’ya tabi olan bölgelerde geniş çaplı olarak devam etmiştir. Zosimos bu konuda şöyle devam etmektedir:

“[1.24.2] Gallus, [barbarların] sadece yağmayla birlikte evlerine dönmelerine izin vermekle kalmadı, aynı zamanda onlara her yıl bir miktar para ödeyeceğine dair söz verdi ve çoğunluğu Trakya’daki Philippopolis’ten alınmış olan en soylu esirlerin tamamını götürmelerine izin verdi. [1.25.1]. Gallus bu düzenlemeleri yaptıktan sonra barbarlarla yaptığı barıştan gurur duyarak Roma’ya döndü...[1.26.1]. Gallus, imparatorluğun idaresinde o kadar isteksizdi ki,⁹⁸ İskitler ilk etapta tüm komşu ulusları korkuttular ve ardından deniz kıyısına kadar olan tüm ülkeleri derece derece yerle bir ettiler; Romalılara

---

⁹¹ Decius’un çocuklarıyla birlikte öldürülmesi konusunda ayrıca bk. Euseb. *HE*. VII.1.1. Syncellos (veya onun alıntılacağı Deksippos), ilgili metninde yanlışlıkla Gallus’un kendi oğlu Volusianus’u Decius’un oğlu Hostilianus ile karıştırmaktadır. Victor (*Caes.* XXX.1), Roma senatosunun Gallus ve Gaius Valens Hostilianus Messius’u Augustus, Gallus’un oğlu Volusianus’u Caesar makamına layık gördüğünü kaydetmektedir. Diğer yandan Zosimos (I.25.1-2), isim vermeden Gallus’un Decius’un oğullarından birisini evlatlık almış olsa da sonradan ortadan kaldırdığını bildirmektedir.

⁹² Sync. AM 5746.

⁹³ Zos. I.24.1.

⁹⁴ Amm. Marc. XXIII.5.17; Potter 1990, s.36, 203-211.

⁹⁵ Potter 2004, s. 247.

⁹⁶ Southern 2001, s. 308.

⁹⁷ Bk. dipnot 90.

⁹⁸ Euseb. *HE*. VII.1.1.

İskitlerin MS 238-254 Yılları Arasında Roma Topraklarını İstilaları Üzerine Yeni Değerlendirmeler

bağlı tek bir ulusu dahi yağmalanmamış halde bırakmadılar ve sursuz kentlerin neredeyse tamamını ve surlu olanların çoğunu ele geçirdiler. [1.26.2] Her iki tarafta da kendileri için dayanılmaz derecede külfetli olan savaşın yanı sıra kentler ve köyler, o bölgelerdeki insanlığın geri kalanını da yok eden bir salgın hastalıkla istila edilmişti; daha önceki hiçbir dönemde bu kadar büyük bir ölüm oranı da görülmemiştir. [1.27.1] Bu krizde imparatorların devleti savunamadıklarını ancak Roma surları dışında kalan her şeyi ihmal ettiklerini gözlemleyen Gotthi, Borani, Urugundi ve Carpi bir kez daha Avrupa'nın içlerinde kalan tüm kentleri yağmaladılar. [1.27.2] Başka bir bölgede Persler Asya'yı işgal ederek Mezopotamya'yı ele geçirdiler ve hatta Suriye'de Antakya'ya kadar ilerleyerek o kenti ele geçirdiler..."⁹⁹

Bu metinde de Goth, Borani, Urugundi ve Carpi saldırıları ile İskitlerinki arasında bir ayırım gözetilmektedir. Gallus barbarlara haraç ödeyip çeşitli tavizler verse de İskitler Kuzeydoğu'dan baskılarını, Goth, Borani, Urugundi ve Carpi Kuzey ve Kuzeybatı Avrupa'dan saldırılarını ve talanlarını devam ettirmişlerdir. Sadece talan ve yağmalar değil salgın hastalıklar da Roma yönetimini zor durumda bırakmıştır. Gallus döneminde başlayan salgın hastalıklar Thessalonice'nin İskitler tarafından muhtemelen iki kez kuşatıldığı¹⁰⁰ MS 253 yılı sonlarında başlayan Valerianus-Gallienus iktidarlarında da devam etmiş ve hatta depremlere maruz kalınmıştır.¹⁰¹ *Historia Augusta*'da bu dönemde pek çok savaş belası yanında Asya'daki kentleri büyük bir depremin en kötü şekilde vurduğu, Roma ve Libya'nın da sallandığı, ilahi cezalandırmanın tezahürü olarak görüldüğünden Sibyl kehanet merkezinin tavsisiyle tanrılara adaklar adandığı, bunun yanında büyük bir salgın hastalığın Roma ve Achaia kentlerinde vuku bulduğu ve hatta tek bir günde aynı hastalıktan beş bin kişinin öldüğü aktarılmaktadır.¹⁰² *Historia Augusta* yazarının bu aktarımları büyük olasılıkla Deksiptos'tan alınmıştır ve günümüze kadar ulaşmayan kısımlar da özetlenmiştir. Benzer şekilde Deksiptos'un yine yeni keşfedilen

⁹⁹ Zos. I.124.2-27.2.

¹⁰⁰ Bu bağlamda Deksiptos'a ait bir diğer yeni fragman olan *Codex Vindobonensis hist. gr.* 73, fol. 192v'deki bir metinde; Trakya ve Makedonya kırsalının tamamının yağmalanması, "İskitlerin" Thessalonice'yi kuşatmaları ancak kentin cesurca savunulması karşısında geri çekilmeleri, onların Atina ve Achaia'ya ilerleyerek tapınaklarda tutulan altın ve gümüş adaklarını ganimet olarak elde etme niyetleri, Hellenlerin işgalcileri engellemek için bulabildikleri her türlü silahla Pylai'de [Thermopylai] toplanmaları ve başta Mar<c>ianus/Marianus/Marianos olmak üzere savunma yapmaları için seçilen üç komutanın isimleri aktarılmaktadır. Metnin Hellencesi ve İngilizce tercümesi için bk. Mallan ve Davenport 2015, s. 205-206. Thessalonice kuşatması için kesin bir tarih verilememektedir (Suski 2017, s. 309 dipnot 37). MS 267/8 yılı önerisi (Martin ve Grusková 2014, s.101-120; Suski 2017, s. 310-313) için yeterli delil bulunmamaktadır. Valerianus ve Gallienus'un iktidarlarının başında, yani MS 253 yılı sonları veya MS 254 yılı başları için bk. Sync. AM 5748; Zos. I.29.2-3; Zon. XII.23; Boteva 2020, s. 207-209. Gallienus ve Fausianus konsüllüklerinin olduğu MS 262 yılı civarı için bk. HA *Gall.* V.2-VI.1-4; Gunther ve Jana 2022, s. 481-485. Antik kaynaklar değerlendirildiğinde birisi MS 253 yılı sonları veya MS 254 yılı başlarında, diğeri MS 262 yılı civarında olmak üzere iki ayrı kuşatma gerçekleşmiş olması ihtimali de dikkate alınabilir. Thessalonice kuşatmasına giden sürece fol.192v, fr. IIIb, 2-7'de de değinilmiştir (Gunther ve Jana 2022, s. 475).

¹⁰¹ III. Gordianus dönemindeki depremler için ayrıca bk. HA *Gord.* XXVI.1-2.

¹⁰² HA *Gall.* V.2-6.

ve tercüme edilen bir diğer fragmanında; veba sebebiyle Sibyl kehanetlerinin tavsiyesiyle başta Zeus ve Hera olmak üzere tanrı ve tanrıçalara adaklar adandığı, vebanın kelimelerle anlatılamayacak kadar yayılarak Roma ve Hellas'ın büyük bir kısmını ağır bir şekilde vurduğu, Roma'nın *hypographeis*inin her gün için beş bin hatta daha fazla ölü kaydettiği, bağ bozumu zamanında sürgünden yeni geri çağrılan ve bütün orduyu komuta eden Gouthourikos¹⁰³ liderliğinde “Goth olarak adlandırılan İskitlerin (...*Skython oi de Gouthoi keklomenoi*,...)”, gemilerle Istros boyunca ilerledikleri, Trakya ve Makedonya'yı istila ettikleri ve oradaki bütün toprakları yağmaladıkları bildirilmektedir.¹⁰⁴ Fragmanda İskitlerin Karadeniz üzerinden gelmeleri öne çıkarılmakta ve “Skython” ve “Gothoi” etnik isimleri net bir şekilde okunabilmektedir. Ayrıca Deksippos'un İskitlerin yanlışlıkla Goth olarak da adlandırıldıklarının farkında olduğu anlaşılmaktadır.¹⁰⁵ Onun Gothları İskitlerin bir alt kolu olarak göreyek Roma ve sadece bir etnik grup arasında gerçekleşen savaşı değil, heterojen halk gruplarının faaliyetlerini bilinçli olarak tanımladığı ve Gothlar hakkında ayrı bilgi sahibi olduğu ve bunu kullandığı görülmektedir.¹⁰⁶

Sonuç

Septimius Severus ve Caracalla iktidarlarında Tuna sınır vilayetlerindeki büyük garnizonlar, ordunun aldığı ücretlerdeki artıştan kaynaklanan eşi benzeri görülmemiş bir maddi refah dönemine tanıklık etmiştir. Ancak MS 238 yılında Maximinus Thrax iktidarından itibaren sınırlar üzerindeki baskıyı gidermek için sözde “barbar” kabilelere ağır haraç ödemeleri yapılmak zorunda kalınmış, bu da askerlere yapılan ödemeleri sekteye uğratma riskini büyük oranda artırmıştır. MS 238-254 yılları arasında Roma iç siyasetindeki iktidar mücadeleleri ve bundan kaynaklı olarak sınırlarda zaten maddi zorluklar altında yaşayan garnizonların kendi liderlerini ardı ardına imparator ilan etmeye başlamaları sözde “barbar” istilalarının da önünü açmıştır. Pagan - Hristiyan ayrımın da öne çıktığı bu süreçte pagan Decius Hristiyan I. Philippus'u yenilgiye uğratmayı başarmıştır. Antik kaynaklar bahsetmese de sadece ekonomik zorluklar değil inanç farklılıklarının da sınırlardaki garnizon askerleri arasında etkisini göstermiş olması büyük bir olasılıktır. Muhtemelen sözde “barbarlara” daha insani bir bakış açısı olan Hristiyan askerler, istilacılarla merkezi yönetime karşı daha kolay işbirliği içine girebilmişler, ayaklanma eğilimleri gösterebilmişlerdir. Decius'un Philippopolis'in savunulması sürecinde böylesine bir kaygı yaşadığı anlaşılmaktadır. Geç Antik Dönem Hristiyan yazarları, Decius'un dönemin en ağır yenilgilerinden birisi olarak kabul gören Abrittos Savaşı'nda istilacıların elinden ölümünü ilahi cezalandırmanın tezahürü olarak

---

¹⁰³ Goth elitlerinin önemli bir üyesi olan Gouthourikos ismi başka bir kaynaktan geçmemektedir. İordanes'te bahsi geçen (*Get. XCI-XCII*) I. Philippus zamanında Goth ordusunu komuta eden Gunthericus ismini andırmaktadır. Gouthourikos isminin geçme ihtimali olan *HA Gal. V.6*'daki yer boş kaldığından okunamamaktadır.

¹⁰⁴ *Scythica Vindobonensia* fr. IIIa'da fol.192r, 13-30'un tercümesi ve yorumu için bk. Gunther ve Jana 2022, s. 443-475.

¹⁰⁵ İskitlerin Gothların bir kısmını oluşturduğuna dair ayrıca bk. *HA Gall. VI.2*.

¹⁰⁶ Gunther ve Jana 2022, s. 468-470.

İskitlerin MS 238-254 Yılları Arasında Roma Topraklarını İstilaları Üzerine Yeni Değerlendirmeler

yansıtmışlardır. Deksiippos ve genel hatlarıyla onun takip eden Iordanes, Zosimos, *Historia Augusta* yazarı, Victor, Zonaras ve Marcellinus gibi yazarlar arasında da istilacılara bakış açısının pagan ve Hristiyan yazarlar bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

İlgili dönemdeki istila hareketleriyle aynı dönemde yaşayan Deksiippos, Peloponnesos Savaşları'nın şahidi Thucydides'inkine benzer bir tarzda birebir şahitlere ve gözlemlere dayalı canlı denebilecek şekilde detaylı bir anlatım sergilemiştir. Büyük olasılıkla *Scythica* adlı eserinin yeni keşfedilerek tercüme edilmiş fragmanlarında da bu üslubu teyit edilmektedir. Onun eserlerinden faydalanmış veya özetlemiş olan Geç Antik Dönem yazarlarının olaylarla ilgili anlatımları genel hatlarıyla Deksiippos'ununkilerle uyuşmaktadır. Temel farklılık istilacılar için başta Iordanes olmak üzere "Goth" etnisitesinin öne çıkarılmış olmasıdır. Oysaki dönemin antik kaynaklarının metinlerinin satır aralarında pek çok istilacı kavmin adı geçmektedir ve bunları "Goth" stereotipi altında değerlendirmek doğru değildir. Deksiippos'un da vurguladığı gibi, özellikle Decius dönemindeki istilacıların Kuzeydoğu'da Kırım ve Aşağı Tuna üzerinden gelen "İskit" etnik grubuna bağlı halklar olduğu görülmektedir. İskitler kralları Cniva liderliğinde Goth lideri Ostrogouthos ile de ittifak yapmışlar, Ostrogouthos ölse de saldırılarını sürdürerek Philippopolis gibi bölgenin en önemli kentini ele geçirmişler, sonrasında da Thessalonice'yi kuşatmayı başarmışlardır. Deksiippos'un anlatımından Decius'un bu süreçte garnizon birliklerini ve komutanlarını kontrol etmede sıkıntı yaşadığı anlaşılmaktadır. Abrittos Savaşı'ndaki Gallus'un ihaneti bunun en önemli delilidir. İskitlerin istila hareketleri sırasında salgın hastalıklar ve depremlerin yanısıra Roma iç siyasetindeki çatışmalardan da faydalandıkları ve yeri geldiğinde Roma valilerini kendi saflarına çekerek onlara imparator olmaları yolunda destek verdikleri anlaşılmaktadır. Gallus bu yolla imparator olmuştur ve iktidarında önemli miktarda haraç ödemesine rağmen zafer edasıyla İskitlerle işbirliğini devam ettirmeye çalışmıştır. Kendilerine haraç ödenmesi yönünde talepleri olan ve Kuzey, Kuzeybatı'dan gelen German kabileleri ise saldırılarına devam etmiştir. MS 267/8 yılında gerçekleşecek olan Atina istilasını bunun en önemli sonucu olacaktır.

KAYNAKLAR

a. Antik Kaynaklar

- Amm. Marc. (= Ammianus Marcellinus) *Ammianus Marcellinus*. Trans. by J. C. Rolfe. Cambridge/London 1935-1940.
- Euseb. *HE*. (= Eusebios, *Historia ecclesiastica*) *Eusebius, Ecclesiastical History*. Trans. by A. C. McGiffert (1861-1933), Nicene and Post-Nicene Fathers, Second Series, Vol. 1. Ed. by P. Schaff ve H. Wace. Buffalo 1890. = <https://topostext.org/work/732>
- Eutr. (= Flavius Eutropius, *Breviarium Historiae Romanae*) *Justin, Cornelius Nepos, and Eutropius*. Trans. by J. S. Watson. London 1886, s. 401-505 = Eutropius, Abridgment of Roman History = https://www.tertullian.org/fathers/eutropius_breviarium_2_text.htm
- FGrHist* F. Jacoby, *Die Fragmente griechischer Historiker*, Berlin/Leiden 1923-1958.
- Greg. Thau. *Ep. Can.* (Gregorios Thaumaturgos, *Epistola Canonica*) https://www.documentacatholicaomnia.eu/03/d/0213-0270,_Gregorius_Thaumaturgus,_Epistula_Canonica_%5BSchaff%5D,_EN.pdf
- HA* (= *Histroia Augusta*)
- Gal.*; *Gord.*; *Max. Bal.*;
Tyr. Trig. (= *Gallieni duo, Gordiani Tres, Maximus et Balbinus, Tyranni Triginta*)
- Historia Augusta/The* *Scriptores historiae Augustae*. Trans. D. Magie. Cambridge/London 1921-1932 = https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Historia_Augusta/home.html
- IG II/III2 3669 = *Inscriptiones Graecae*
= <https://epigraphy.packhum.org/text/5953>
- Iord. *Get.* (= Iordanes, *Getica*)
- Jordanes, The Origin and Deeds of the Goths*. Trans. by C. C. Mierow (1883-1961), online by J. Vanderspoel, University of Calgary = <http://people.ucalgary.ca/~vandersp/Courses/texts/jordgeti.html> = <https://topostext.org/work/744>
- Lact. *mort. pers.* (Lactantius, *De Mortibus Persecutorum*) = [https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/0240-0320,_Lactantius,_De_Mortibus_Persecutorum_\[Schaff\],_EN.pdf](https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/0240-0320,_Lactantius,_De_Mortibus_Persecutorum_[Schaff],_EN.pdf)
- Oros. (= Publius Orosius, *Historiae Adversus Paganos*) *Orosius: Seven Books of History Against the Pagans*. Trans. by A. Fear. Liverpool 2010.

İskitlerin MS 238-254 Yılları Arasında Roma Topraklarını İstilaları Üzerine Yeni Değerlendirmeler

- Petr. (= Petrus Patricius/Petros Patrikios, *Fragmenta*) *The Lost History of Peter the Patrician. An Account of Rome's Imperial Past from the Age of Justinian*. Trans. by T. M. Banchich. London/New York 2015.
- Pol. Silv. (= Polemius Silvius)
= <https://hellenicfaith.com/polemius-silvius-laterculus/>
- Ps. Aur. Vict. *Caes.* (= Pseudo Aurelius Victor, *Epitome De Caesaribus*)
A Booklet About the Style of Life and the Manners of the Imperatores. Trans. by T. M. Banchich. Buffalo 2009 = <https://topostext.org/work/745>.
- Snyc. (= Georgios Syncellos)
The Chronography of George Syncellos, A Byzantine Chronicle of Universal History from the Creation. Trans. with Intr. and Not. by W Adler ve P. Tuffin. Oxford University Press 2002.
- Zon. (= Zonaras, *Epitome Historion/Epitome Historiarum*)
Ioannes Zonaras. Ioannis Zonarae Epitome Historiarum, Vol. 1-4. Ed. by L. Dindorf. Leipzig 1868.
= <https://cts.perseids.org/read/greekLit/tlg3135/tlg001/1st1K-grc1/1.1-1.20>
- Zos. (= Zosimos, *Historia Nova/Historia Nea*)
Zosimus, New History. Translator unknown. London 1814. = <https://topostext.org/work/740>

b. Modern Kaynaklar

- Aschbach 1835 J. Aschbach, *Geschichte der Heruler und Gepiden. Ein Beitrag zur Geschichte der germanischen Völkerwanderung*, Frankfurt.
- Banchich 2015 T. M. Banchich, *The Lost History of Peter the Patrician. An Account of Rome's Imperial Past from the Age of Justinian*, London/New York.
- Blockley 1971 R. C. Blockley, "Dexippus of Athens and Eunapius of Sardis", *Latomus* 30/3, s. 710-715.
- Blockley 1972 R. C. Blockley, "Dexippus and Priscus and the Thucydidean Account of the Siege of Plataea", *Phoenix* 26/1, s. 18-27.
- Blois 2017 L. D. Blois, "Invasions, Deportations, and Repopulation: Mobility and Migration in Thrace, Moesia Inferior, and Dacia in the Third Quarter of the Third Century AD", E. L. Cascio ve L. E. Tacoma (Ed.), *The Impact of Mobility and Migration in the Roman Empire*, Proceedings of the Twelfth Workshop of the International Network Impact of Empire (Rome, June 17–19, 2015), Leiden/Boston, s. 42-54.

- Boteva 2001 D. Boteva, "On the chronology of the Gothic invasions under Philippus and Decius (A.D. 248- 251)", *Archaeologica Bulgarica* 5, s. 37-44.
- Boteva 2020 D. Boteva, "Some Considerations Related to the Scythica Vindobonensia", F. Mitthof, G. Martin ve J. Grusková (Ed.), *Empire in Crisis: Gothic Invasions and Roman Historiography*, Beiträge einer internationalen Tagung zu den Wiener Dexipp-Fragmenten (Dexippus Vindobonensis) Wien, 3.-6. Mai 2017, Wien, s. 195-212. *Tyche*, Supplement band Nr. 12.
- Buck 1984 D. F. Buck, "A Reconsideration of Dexippus' "Chronica"", *Latomus* 43/3, s. 596-597.
- Burns 1982 T. S. Burns, "Theories and Facts: The Early Gothic Migrations", *History in Africa* 9, s. 1-20.
- Castrén 1994 P. Castrén, "General Aspects of Life in Post-Herulian Athens", P. Castrén (Ed.), *Post-Herulian Athens: Aspects of Life and Culture in Athens, A.D. 267-529*, Helsinki, s. 1-14.
- Chioti 2018 L. Chioti, *The Herulian invasion in Athens (267 C.E.). Contribution to the study of the invasion's implications and the city's reconstitution until the end of the 4th century* (PhD Thesis), University of Athens.
- Davenport ve Mallan 2013 C. Davenport ve C. Mallan, "Dexippus' Letter of Decius: Context and Interpretation", *Museum Helveticum* 70/1, s. 57-73.
- Demir 2023 M. Demir, "Ovidius'un Tomis'teki Sürgün Hayatı ve Göçebe Kabileler Üzerine Gözlemleri", *Cedrus* 11, s. 165-182.
- Drinkwater 2005 J. Drinkwater, "Maximinus to Diocletian and the 'crisis'", A. K. Bowman, P. Garnsey ve A. Cameron (Ed.), *The crisis of Empire, AD 193-337*. The Cambridge Ancient History. Vol. 12, Cambridge University Press, s. 28-66.
- Frolova 1983 N. A. Frolova, *The Coinage of the Kingdom of Bosphoros, AD 242-341/342*, H. B. Wells (Çev.) BAR International Series 166, Oxford.
- Fronza 1953 L. Fronza, "Studi sull'imperatore Decio II: problemi di politica interna", *Annali Triestini* 23, s. 311-333.
- Grusková ve Martin 2014 J. Grusková ve G. Martin, "Ein neues Textstück aus den 'Scythica Vindobonensia' zu den Ereignissen nach der Eroberung von Philippopolis", *Tyche* 29, s. 29-43.
- Grusková ve Martin 2015 J. Grusková ve G. Martin, "Zum Angriff der Goten unter Cniva auf eine thrakische Stadt (Scythica Vindobonensia, f. 195v)", *Tyche* 30, s. 35-53.

İskitlerin MS 238-254 Yılları Arasında Roma Topraklarını İstilaları Üzerine Yeni Değerlendirmeler

- Grusková ve Martin 2017a
J. Grusková ve G. Martin, “Neugelesener Text im Wiener Dexipp-Palimpsest (Scythica Vindobonensia, f. 195v, Z. 6-10) mit Hilfe der Röntgenfluoreszenzanalyse”, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 204, s. 40-46.
- Grusková ve Martin 2017b
J. Grusková ve G. Martin, “Rückkehr zu den Thermopylen: Die Fortsetzung einer Erfolgsgeschichte in den neuen Fragmenten Dexipps von Athen”, A. Eich ve diğerleri (Ed.), *Das dritte Jahrhundert. Kontinuitäten, Brüche, Übergänge* (Ergebnisse der Tagung der Mommsen-Gesellschaft am 21.- 22. 11. 2014 in Wuppertal) (Palingenesia 108), Stuttgart, s. 267-281.
- Gunther ve Grusková 2022
M. Gunther ve J. Grusková, “Facing the Plague and the Goths: a new passage from the Scythica Vindobonensia (Codex Vindobonensis hist. gr. 73, fol. 192r, 13–30)”, *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 62/4, s. 438-493.
- Harl 1978
K. W. Harl, *Political Attitudes of Rome’s Eastern Provinces in the Third Century A.D* (Phd Thesis), Yale University.
- Hart 2017
T.C. Hart, *Beyond the River, under the Eye of Rome Ethnographic Landscapes, Imperial Frontiers, and the Shaping of a Danubian Borderland* (Phd Thesis), University of Michigan.
- Heather ve Matthews 1991
P. Heather ve J. Matthews, *The Goths in the Fourth Century*, Liverpool.
- Kolendo 1995
J. Kolendo, “Les invasions des Barbares sur l'Empire romain dans la perspective de l'Europe centrale et orientale”, *Cahiers du Centre Gustave Glotz* 6, s. 81-99.
- Lucarini 2016
C. M. Lucarini, “Zum neuen Dexipp ”, *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 197, s. 42-45.
- Mallan ve Davenport 2015
C. Mallan ve C. Davenport, “Dexippus and the Gothic Invasions: Interpreting the New Vienna Fragment (Codex Vindobonensis Hist. gr. 73, ff. 192v–193r)*”, *Journal of Roman Studies* 105, s. 203-226.
- Martin 2006
G. Martin, *Dexipp von Athen*, Edition, Übersetzung und begleitende Studien (Classica Monacensia 32), Tübingen.
- Martin ve Grusková 2014a
G. Martin ve J. Grusková, “Dexippus Vindobonensis (?)”. Ein neues Handschriftenfragment zum sog. Herulereinfall der Jahre 267/268”, *Wiener Studien* 127, s. 101-120.
- Martin ve Grusková 2014b

- G. Martin ve J. Grusková, “Scythica Vindobonensia ‘by Dexippus (?)’: New Fragments on Decius’ Gothic Wars”, *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 54, s. 728-754.
- Martin ve Grusková 2022 G. Martin ve J. Grusková, “Facing the Plague and the Goths: A New Passage from the Scythica Vindobonensia (Codex Vindobonensis hist. gr. 73, fol. 192r, lines 13–30)”, *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 62/4, s. 437-493.
- Mecella 2013 L. Mecella, *Dexippo di Atene. Testimonianze e frammenti (I Frammenti degli Storici Greci 6)*, Tivoli.
- Mennen 2011 I. Mennen, *Power and Status in the Roman Empire, ad 193-284*, Leiden/Boston.
- Mierow 1915 C. C. Mierow, *The Gothic History of Jordanes in English Version with an Introduction and Commentary*, Princeton/London.
- Millar 1969 F. Millar, “P. Herennius Dexippus: The Greek World and the Third-century Invasions”, *Journal of Roman Studies* 59, s. 12-29.
- Németh 2018 A. Németh, *The Excerpta Constantiniana and the Byzantine appropriation of the past*, New York.
- Németh 2020 A. Németh, “Dexippus in the Excerpta Constantiniana Revisited: The Preface to Dexippus’ Scythica”, F. Mitthof, G. Martin ve J. Grusková (Ed.), *Empire in Crisis: Gothic Invasions and Roman Historiography. Beiträge einer internationalen Tagung zu den Wiener Dexipp-Fragmenten (Dexippus Vindobonensis). Wien, 3.-6. Mai 2017, Tyche*, Supplement band Nr. 12, Wien, s. 111-134.
- Özman ve Doğan 2019 R. Özman ve E. Doğan, “İmparator Decius’un Hristiyanlık Karşıtı Faaliyetleri”, *History Studies* 11/6, s. 2271-2287.
- Potter 1990 D. S. Potter, *Prophecy and History in the Crisis of the Roman Empire*, Oxford.
- Potter 2004 D. S. Potter, *The Roman Empire at Bay AD 180-395*, London/New York.
- Poulter 1999 A. G. Poulter, *Nicopolis ad Istrum: A Roman to Early Byzantine City, The Pottery and Glass*, Leicester University Press.
- Prostko-Prostyński 2021 J. Prostko-Prostyński, *A History of the Herules*, 2021 = [https://press.amu.edu.pl/pl/a/%20history%20of%20the%20herules%20\(pdf\).html](https://press.amu.edu.pl/pl/a/%20history%20of%20the%20herules%20(pdf).html)
- Robinson 2023 K. B., Robinson, *A Historical and Historiobiographical Commentary on the Scythica Vindobonensia* (MA Thesis), University of Western Australia.
- Sacks 1976 K. S. Sacks, “Herodotus and the Dating of the Battle of Thermopylae”, *Classical Quarterly* 26/2, s. 232-248.

İskitlerin MS 238-254 Yılları Arasında Roma Topraklarını İstilaları Üzerine Yeni Değerlendirmeler

- Saunders 1992 R. T. Saunders, "Aurelian's "Two" Iuthungian Wars", *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* 41/3, 1992, s. 311-327.
- Schwarcz 1992 A. Schwarcz, "Die gotischen Seezüge des 3. Jahrhunderts", R. Pillinger ve diğerleri (Ed.), *Die Schwarzmeerküste in der Spätantike und im frühen Mittelalter*, Vienna, s. 47-57.
- Sironen 1994 E. Sironen, "Life and administration of late Roman Attica in the light of public inscriptions", P. Castrén (Ed.), *Post-Herulian Athens: Aspects of Life and Culture in Athens, A.D. 267-529*, Helsinki, s. 15-62.
- Stover ve Woudhuysen 2023 J. S. Stover ve G. Woudhuysen, "The Nature of Victor's History", G. Kelly ve A. Pelttari (Ed.), *The Lost History of Sextus Aurelius Victor*, Edinburgh University Press, s. 72-138. <https://www.pure.ed.ac.uk/ws/portalfiles/portal/370858445/StoverJWoudhuysenG2023TheLostHistoryOfSextusAurelius.pdf>
- Southern 2001 P. Southern, *The Roman Empire from Severus to Constantine*, London/New York.
- Suski 2017 R. Suski, "Dexippus and the repelling of the gothic invasion in the years 267-268, A New Piece of Evidence (Codex Vindobonensis Hist. Gr. 73, ff. 192v-193r) With an Explanation of an Error Committed by The Author of The Historia Augusta (HA GALL. 13, 7)", *Eos. Commentarii Societatis Philologiae Polonorum*, 104, s. 302-316.
- Treadgold 2013 W. Treadgold, *The Middle Byzantine Historians*, Basingstoke/New York.
- Tsoniotis 2016 N. Tsoniotis, "The Benizeli Mansion Excavation: latest evidence on the Post-Herulian Fortification Wall in Athens", R. Frederiksen ve diğerleri (Ed.), *Focus on Fortifications. New Research on Fortifications in the Ancient Mediterranean and the Near East*, Monographs of the Danish Institute at Athens, Vol. 18, Oxford/Philadelphia, s. 712-722.
- Wilson 1971 G. E. Wilson, *The Herulian Sack of Athens A.D. 267* (Phd Thesis), University of Washington.

SUMMARY

The Roman Empire was subjected to one of the largest invasion movements in its history between 238-254 AD. Various ethnicities, such as Scythians, Goths Carpi, Quadi, Taifali, Astringi, Vandali, Heruli, Peucini, Borani and Urugundi, who generally adopted a nomadic lifestyle, occasionally came from the Northwest, North and Northeast and crossed the Danube River border. They began to invade and plunder the Roman provinces of Pannonia, Dacia, Lower and Upper Moesia, and Thrace. It appears that these invasions had coincided with epidemics and earthquakes, as well as with the periods of internal

conflict, especially when changes in power occurred. It was also a period when power struggles within the Roman Empire gained momentum. Those appointed as governors from the center attempted to gain regional power for themselves instead of ensuring political stability on behalf of the Roman state and transferring the necessary tax revenues to the center. They even increased their potential to revolt against the central government by receiving local support from the so-called barbarian invading peoples of the region. Since the rule of Maximinus Thrax in 238 AD, attempts were made to prevent invasions by paying tribute to these so-called “barbarians”, especially the Goths. The breaking point was when the Christian Emperor Philip I won victory and gave up paying tribute to the barbarians, paving the way for invasions. Although Decius, who was a pagan and assigned against the invaders, was successful to a certain extent against the Carpi, he had difficulty in controlling his own army in Moesia. Leaders with the potential for rebellion emerged from within the army, and probably as a reaction to the Christian emperor, some joined the army of the Goth leader Ostrogouthus, whose number of soldiers was said to have reached three hundred thousand. On the other hand, Decius, while in expedition against the invaders, was declared emperor due to his military experience and charismatic leadership, and marched on Rome, defeating Philip I near the modern city of Verona in September 249 AD.

After Decius became emperor, he soon sent his son against the disobedient barbarians and then took the action himself as well. It is understood that the real barbarian invasions of this period came from the Northeast, Crimea, not from the North or Northwest, and that these people were actually named under the “Scythian” ethnicity, not Goth. Decius appointed Gallus, the governor of the Lower Moesia, against the attacks of the Scythians especially in Thrace and Moesia. It is possible that Gallus was also assigned to negotiate with the king of Bosphorus kingdom in Crimea in order to prevent the mobility of the Scythians. Although Gallus initially defeated and repelled the Scythians around Nicopolis, the Scythian king Cniva gained power by applying the retreat tactic, as was the tradition for the Scythians, and was able to capture Philippopolis, the most important city of the region, through the internal treachery by making an agreement with the defender of the city, Priscus. For Rome’s local administrators, the ground was again slippery. Cniva further consolidated his power with the spoils he obtained, including noble prisoners from the city of Philippopolis as well as with the support of Ostrogouthus with a large army. Decius, an experienced commander, hurried to save Philippopolis eagerly and became successful in his initial attacks, even resorting to ambush tactics similar to Cniva’s Scythians. However, the betrayal that Decius did not expect came this time from Gallus, who would be the future emperor of Rome. Gallus plotted with Cniva and his allies to trap Decius and his army in Abritus in June 251 AD. As a result of this plot, Decius and his son were defeated and both were killed. After Gallus became emperor, he tried to maintain his power by paying tribute to the Scythians. Despite this, the Scythian invasion progressed, on the one hand, to Thessalonica in Thrace and to the Achaia region in Northern Hellas, and on the other hand, the Goths, Borani, Urugundi and Carpi continued their plunder in Europe. With the epidemic diseases taking effect, the central government became increasingly weaker, and as of 267/8 AD, the city of Athens was also plundered by the so-called barbarians.